

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Filozofická
fakulta

Bakalárska práca

**Reprezentácia ženských postáv vo
filmovej adaptácii románu Pýcha
a predsudok**

(réžia Joe Wright, 2005)

Slávka Švárna

Katedra divadelných a filmových štúdií

Vedoucí práce: Mgr. Michal Sýkora, Ph.D.

Študijný program: Filmové televízne a rozhlasové štúdiá

Olomouc 2022

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému *Reprezentácia ženských postáv vo filmovej adaptácii románu Pýcha a predsudok (réžia Joe Wright, 2005)*, vypracovala samostatne za použitia v práci uvedených prameňov a literatúry. Ďalej prehlasujem, že táto bakalárska práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Datum

.....

podpis

Pod'akovanie:

Rada by som touto cestou vyjadrila pod'akovanie *Mgr. Michalovi Sýkorovi, Ph.D.* za jeho cenné rady a trpezlivosť pri vedení mojej bakalárskej.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. METODOLÓGIA.....	10
2. VYHODNOTENIE LITERATÚRY	14
3. CHARAKTERISTIKA POSTAV	16
3.1. ELIZABETH BENNETOVÁ	16
3.2. JANE BENNETOVÁ.....	19
3.3. CHARLOTTE LUCASOVÁ.....	19
3.4. MARY BENNETOVÁ.....	20
3.5. PANI BENNETOVÁ.....	20
3.6. CATHERINE DE BOURGHOVÁ.....	21
3.7. CAROLINE BINGLEYOVÁ	22
3.8. LYDIA A KITTY BENNETOVÉ.....	23
4. ČO JE TO ADAPTÁCIA?	25
5. KTO JE ADAPTÁTOROM?	27
6. AKÁ JE MOTÍVÁCIA REŽISÉRA?.....	29
7. PREČO JE ADAPTÁCIA ADAPTÁCIU?	36
8. AKO VPLÝVA ADAPTÁCIA NA DIVÁKA?	39
9. KEDY A KDE PODĽA LINDY HUTCHEONOVEJ.....	47
ZÁVER	51
ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY	53
ZOZNAM OBRÁZKOV	55

Úvod

V bakalárskej práci sa budeme zaoberať analýzou filmovej adaptácie rovnomennej literárnej predlohy Jane Austenovej, filmu *Pýcha a predsudok* (2005), režírovaným Joe Wrightom, s dôrazom na reprezentáciu ženských postáv. Metodológia tejto práce bude vychádzať z knihy napísanou teoretičkou postmodernizmu, s názvom *Teória adaptácie*, od Lindy Hutcheonovej, ktorá ponúka komplexnú analýzu adaptačného procesu.¹ Na začiatku kapitoly metodológie si stanovíme definíciu pre pojem adaptácia. Linda Hutcheonová sa v jej diele zaoberá vznikom nových foriem adaptácií pre nových čitateľov či divákov a obojstranný vplyv, čo sa týka obdobia, v ktorom bola vydaná literárna predloha, spolu s obdobím vydania adaptácie.

V článku napísanom Taherom Badinjkimom je demonštrovaný historický kontext udalostí, ktoré súviseli s obsahom diela a vnímaním sociálneho postavenia ženských hrdiniek.² Jane Austenová sa radí medzi autorky, ktoré písali na začiatku 19. storočia, v období neoklasicizmu a romantizmu. Romantizmus, ako umelecký smer vyzdvihuje pocity a slobodu jednotlivca. Odmieta idealizovať človeka v spoločenských situáciách, ale snaží sa ukázať emocionalitu, skúsenosť a jedinečnosť danej osoby. Romantická hrdinka v literatúre je definovaná ako odmietavá voči normám, je vylúčená zo spoločnosti a uchyluje sa k premýšľaniu alebo návšteve dedinského prostredia. Táto skutočnosť sa zobrazuje aj v románoch Jane Austenovej.

V tomto období vznikol žáner noviel s názvom „román rodinného života“ (anj. Domestic novel). Súčasný názor na kritiku románov sa spája s feminizmom, ktorý sa nachádzal v románoch písanými ženskými autorkami. „(..) *feministické kritičky sa pri svojom úsilí o vytvorenie a analýzu ženskej literárnej tradície najskôr zamieravali najviac na román. Sú pre to dva zjavné dôvody. Sústredie na múžské*

¹ HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. 273 s. ISBN 978-020-3095-010.

² BADINJKI, Prof. Taher. *Stereotypical Gender Roles and New Construct of Marriage in Pride and Prejudice* [online]. Al-Zaytoonah University, 2019, s. 43-47 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.arcjournals.org/pdfs/ijSELL/v7-i1/5.pdf>

zobazenia žien, typické pre počiatky feministickej kritiky, prirodzene viedlo k tomu, že ako zdroj prípadných kladných alternatívnych zobrazení ženských životov boli skúmané romány a poviedky. Ešte dôležitejšia je však skutočnosť, že práve román bol pravdepodobne literárnou formou, ktorú si spisovateľky privlastnili najskoršie a najúspešnejšie.“³ Jane Austenová patrí medzi významné autorky tohto žánru. Napísala šesť románov. Hlavné postavy sú ženské hrdinky, ktoré presadzujú určitý druh rozmýšľania a akceptovania skutočnosti. „*Hrdinovia boli nezvyčajne individuálni, schopní vytvoriť si vlastný úsudok.*“⁴

Profesor Badinjki nám okrem kontextu približuje vo svojej práci aj znaky, ktoré zobrazovali ženy v situácii, kedy manželstvo malo slúžiť ako zväzok majetkov, kde hlavnú úlohu nehrala láska. „*Prevládajúci kódex správania riadil každé sociálne správanie a komunikáciu na spôsob, akým žena držala alebo pohybovala vejárom, aby naznačila svoj záujem o gentlemana. Bola to éra, v ktorej spoločenská hierarchia bola jadrom všetkého a muži a ženy oboch pohlaví vedeli svoje miesto. Ženy boli väčšinou vnímané ako submisívne, nezávislé a pasívne. Nezdedili bohatstvo, ani im nebolo otvorene dovolené nájsť si vlastné prostriedky. Ich úloha bola obmedzená na domáce povinnosti. Očakávalo sa od nich, že budú šiť, spievať, tancovať, písať, čítať a hrať hudbu.*“⁵ Existovalo niekoľko výnimiek zdedenia majetku, v závislosti od postavenia ženy v šľachtickej spoločnosti, čo badáme aj na konkrétnych postavách v knihe, ktoré si opíšeme v nasledujúcich kapitolách. V literárnej predlohe môžeme vidieť ženské postavy rôzneho veku a ich pohľad na situácie, kedy mali možnosť prihliadať k mužovi podľa majetku alebo podľa lásky, ktorú k nemu cítili. Elizabeth, ako hlavná postava, kontrastovala so svojim okolím tým, že bola veľmi inteligentná, morálne založená a nechcela vydaj bez lásky ku svojmu nastávajúcemu. Týmto môžeme vidieť protichodnosť postáv, ktoré sú priamo determinované kontextom zaužívaného hierarchického postavenia,

³ MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Preložila Renata KAMENICKÁ, preložil Marian SIEDLOCZEK. Brno: Host, 2000. ISBN 8086055906, s. 92-93.

⁴ GOWER, Roger. *Past into present: an anthology of British and American literature*. London: Longman, 1995. ISBN 0582009928, s. 131.

⁵ BADINJKI, Prof. Taher. *Stereotypical Gender Roles and New Construct of Marriage in Pride and Prejudice* [online]. Al-Zaytoonah University, 2019, s. 43, [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.arcjournals.org/pdfs/ijSELL/v7-i1/5.pdf>

ktoré platilo vo vtedajšej spoločnosti. Na pasivitu žien ohľadom vydaja sa práve v literárnej predlohe kladie dôraz, čo sa týka pohľadu ženských postáv a ich odlišnosť v zmýšľaní. Predpokladá sa, že pomocou postavy Elizabeth, autorka vkladala do románu niečo zo seba, čo uľahčovalo predanie názorov postavám, ktoré zastáva na spoločnosť, a tým sa dostávajú do povedomia, pretože koncom 18. a začiatkom 19. storočia bolo pre ženu náročné publikovať akúkoľvek literatúru.

Kontext filmu *Pýcha a predsudok* je adaptovaný do 21. storočia. V súčasnosti je špecifickou témou taktiež morálna stránka človeka, spolu s ľudskou dôstojnosťou. Ako spoločnosť sa snažíme prispievať v oblasti medziľudských vzťahov. Sústreďme sa na vloženie nových a zároveň vynechanie originálnych prvkov, ktoré nám determinujú adaptačné spracovanie v porovnaní s dobou. V románe *Pýcha a predsudok* môžeme vidieť niekoľko žien, ktoré hľadajú samé seba v roli manželky a budúcej matky. Na osudoch týchto žien sa podpisujú muži, ktorí sa rozhodnú si zobrať jednu z dcér Bennetových. Jane, Elizabeth, Mary, Kitty a Lydia odzrkadľujú odlišné perspektívne zobrazenie ich problémov a osudov. Budeme analyzovať to, akým spôsobom sú zobrazené ženské postavy na vidieku začiatkom 19. storočia v kontexte románov a priamo špecifickejšie v románe *Pýcha a predsudok*, od Jane Austenovej. „*Prostredníctvom Bennetovcov, Collinsovcov a Wickhamovcov Jane Austenová kritizuje spoločenskú konštrukciu manželstva a sponchybnuje negatívne stereotypné rodové role, ktoré považujú ženy za objekty a krásne sochy, ktoré nemajú žiadne práva. Ukazuje nám tradičné modely manželstva, ktoré sú založené na dlhodobom zaužívanom chápaní rodových rolí a snahe uspokojiť spoločenské potreby. Tieto modely sú nedostatočné pre ideálne manželstvo.*“⁶ Preto bude pre nás dôležité sa prikloniť k postave, ktorá tvorí najväčší kontrast tradíciám, spomedzi ženských postáv. Ukážeme si predpoklad toho, čo bolo od žien v tej dobe očakávané a zároveň si tieto opozitá demonštrujeme na príkladoch z literárnej predlohy a filmovej adaptácie. Okrem kontrastu si vysvetlíme aj podobnosti charakterových prvkov, ktoré boli v medziobdobí zachované. V nasledujúcich kapitolách budú tieto tvrdenia podložené citovanou literatúrou a ukázkami z diel.

⁶ BADINJKI, Prof. Taher. *Stereotypical Gender Roles and New Construct of Marriage in Pride and Prejudice* [online]. Al-Zaytoonah University, 2019, s. 47, [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.arcjournals.org/pdfs/ijSELL/v7-i1/5.pdf>

Vzhľadom na rozmanitosť a otvorenosť názorov žien v románoch, badáme ich perspektívne stanovisko, týkajúce sa ich pohľadu na manželstvo cez dve generácie, ktorými sú dcéry, ich matka a ostatné postavy staršieho veku. Jane Austenová sa sústredila na psychologický vývoj postáv v spoločenských situáciách a vo vzťahoch. „*Spencerová preukazuje, že psychologický realizmus, ktorý sa stáva ústredným a najvac vyzdviho vaným rysom románu 19. storočia, bol skoro výhradne dielom ženskej spisovateľskej tradície. Tá vyvrcholila v románoch Jane Austenovej.*“⁷ Aj napriek novým črtom, ktoré so sebou romány Jane Austenovej prinášajú, stále tam máme zobrazené zachytenie sociálnych problémov. V prípade Elizabeth Bennetovej je vnútorný svet postavy zdôraznený viac, než ten vonkajší. „*Pestovaniu citovosti a sentimentu koncom osemnásteho storočia a novému "romantickému" naliehaniu na správnosť vášne, sa v jej románoch dôsledne čelí ironickým odhaľovaním afektovanosti a sústavným potvrdzovaním cnosti zdržanlivosti. Austenová si zvolila vlastné literárne obmedzenia nielen preto, že sa domnievala, že "tri zo štyroch rodín na vidieku" sú ideálnym námetom pre román, ale preto, že jej vynechania boli premyslené a zámerné. Jej morálne posolstvo je presiaknuté ideologickým dôrazom na prednosti dobrého správania, dobrých mravov, zdravého rozumu a manželstva, ako obdivuhodnej spoločenskej inštitúcie. Nikdy neopovrhuje láskou, ale jej často nepríjemnú a rušivú povahu vyvažuje rozhodným obhajovaním komplementárnych kvalít sebapoznania, sebadisciplíny a praktickosti. Jej hrdinky dokážu byť rovnako živelne inteligentné ako Elizabeth Bennetová a rovnako duchaplné, egoistické a nezávislé. (..) Prvé dojmy, ilúzie a subjektívne názory či predsudky ustupujú odstupu, vyváženosti, rozumnosti a ešte bolestivejšiemu ponižujúcemu prehodnoteniu. Samotná šikovnosť, dôvtip alebo spontánnosť, hoci sú samy osebe obdivuhodné, nikdy nezvíťazia bez toho, aby boli spojené s nejakou stabilnejšou morálnou istotou.*“⁸

Moralizmus sám o sebe nesie vzťahové prvky, čiže komunikáciu medzi ľuďmi, ktorí sa vzájomne odlišovali v podobe vlastníctva majetku alebo hodnôt, ktoré presadzovali v spoločnosti. „*Jane Austenová je moralistka a jej záujmom je*

⁷ MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Preložila Renata KAMENICKÁ, preložil Marian SIEDLOCZEK. Brno: Host, 2000. ISBN 8086055906, s. 90.

⁸ SANDERS, Andrew. *The short Oxford history of English literature*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 0198186975, s. 371.

*spoločenská morálka. Otázkou, ku ktorej sa vždy vracia, je prežitie racionálneho spoločenského styku a civilizovaných hodnôt.*⁹ Účinnosť spoločenského života sa opiera o verejnú mienku ľudí, tak ako je explicitne v jej románoch a adaptáciách režisérov. Dôraz je kladený na rozdielny názor spoločenských skupín voči udalostiam, správaniu postáv a ideám. *„Spoločnosť, ktorá sa čitateľovi predstavuje v Pýche a predsudku, má pyramidovú štruktúru. Táto spoločnosť nie je len sociálnym, ale aj morálnym poriadkom.*¹⁰ Jane Austenová vytvorila typizované postavy, ktoré sa nachádzali v románe. Cez ich rozhovory a myšlienky je možné nazrieť do doby 19. storočia. *„Postavy sú dôverne známe širokému okruhu čitateľov: pani Bennetová, obchodnícka matka, Collins, úlizný kňaz, panovačná „veľká“ dáma Catherine de Boughová a Elizabeth. Veselá, rozumná mladá žena, ktorej predsudok odpovedá pýche Darcyho, aristokrata, ktorý tají dobrosrdečnosť pod vznešenými spôsobmi a skoro brahmínskou silou poznáva triedne rozdiely.*¹¹

⁹ HAWTHORN, Jeremy, ed. *The nineteenth-century British novel*. London: Edward Arnold, 1986c, vii. ISBN 0713164700, s. 1.

¹⁰ Tamže, s. 1.

¹¹ EVANS, B. Ifor. *Stručné dejiny anglické literatury*. Preložil Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. Praha: Svoboda, 1948, s.146-147.

1. Metodológia

Metodológia tejto práce bude vychádzať z knihy *Teória adaptácie* od Lindy Hutcheonovej.¹² Existuje mnoho definícií pre termín adaptácia, a preto bude pre nás prínosné si vytyčiť jednu a konkrétnu definíciu, podľa danej autorky. V súlade s rozdelenými zložkami, ktoré na adaptáciu vplývajú priamo, budeme môcť analyzovať rôznorodosť dopadu na spracovanie charakteru a vnímanie postáv. L. Hutcheonová vytvorila komparatívnu teóriu adaptácie s kritickým prihliadnutím na proces tvorby. Autorka opisuje a rieši problematiku intenzifikácie kontaktu, medzi jednotlivými zložkami umenia. V podkapitole s názvom *Beginning to theorize adaptation: What? Who? Why? How? Where? When?* prezentuje obecný metodologický model, ktorým sa pýta na otázky: Čo je adaptácia a ako sa adaptuje? Kto je adaptátor? Prečo je adaptácia adaptáciou? Ako je adaptácia vnímaná publikom? Otázka Kde? a Kedy? nám predstavuje historický a kultúrny kontext diela.¹³

Akým spôsobom definujeme adaptáciu, ktorá sa dotýka dobového prevládajúceho ideologického diskurzu? Adaptácia by mala slúžiť ako proces a produkt kultúrnej transmisie a *palimpsestickej* intertextuality publika. „(...) *adaptácia je z pohľadu procesu jej recepcie formou intertextuality: adaptácie zažívame ako palimpsesty prostredníctvom našej pamäti na iné diela, ktoré rezonujú prostredníctvom opakovania s variáciou.*“¹⁴ Predpokladom znalostí adaptácie, ako adaptácie, je intertextuálne porozumenie publika vo vzťahu k predlohe, formálna entita a proces recepcie. Adaptáciou sa dokáže zmeniť kontext a žáner, kde režisér, herci, editor atď. filmu, vkladajú svoje znalosti a názory do vytvoreného produktu. Rozličná kultúra a obdobia prichádzajú s rôznymi funkciami adaptácie. Použité nástroje pri vytvorení diela z literárnej do filmovej podoby, pomáhajú aktualizovať a konkretizovať obsahovú myšlienku, ktorá sa nachádza v originálnej podobe predlohy.

¹² HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. 273 s. ISBN 978-020-3095-010.

¹³ Tamže, s. 1-33.

¹⁴ Tamže, s. 8.

Prvá otázka od Lindy Hutcheonovej je: *Čo je to adaptácia?*. Definícia slova adaptácia je podľa definície interpretácia predlohy. Tieto dve umelecké formy majú spoločné vlastnosti, čím práve dielo v literárnej podobe je východiskový materiál pre jeho adaptačné spracovanie.¹⁵ Je to samostatná a formálna entita. *„Adaptácia je teda derivát, ktorý nie je odvodený - dielo, ktoré je sekundárne bez toho, aby bolo sekundárne. Je to vlastná palimpsestická vec.“*¹⁶ Zahŕňa transkódovanie. Je to presun diela, či už po žánrovej stránke alebo interpretačnej. Adaptáciu tvorí celý proces formovania, pretvárania a interpretovania prvkov, v závislosti na našej perspektíve.¹⁷ Množstvo teoretikov sa v minulosti sústredilo práve na to, že adaptácia je druhoradé dielo, ktoré napodobňuje originál. Je potrebné ju prispôbiť forme, v ktorej bude vytvorená. Pri zmene formy umeleckého diela, eliminovaním alebo amplifikovaním informácií a štruktúry sa mení aj obsah, interpretácia alebo spoločenský kontext, v ktorom predloha vznikla. Komparatívna analýza medzi predlohou a adaptáciou nám dopomôže ku špecifikácii rozdielností, ktoré sa vyskytujú v procese tvorby.

Druhá otázka, ktorú si Linda Hutcheonová kladie je *Kto?*. V zmysle, kto je adaptátorom. Koho môžeme považovať v prípade adaptácie za autora, čo je zásadná otázka najmä v prípade takeého média, ako je film, postaveného na vzájomnej úzkej spolupráci jednotlivých kreatívnych zložiek. *„Vo filme sa o primárnu úlohu adaptácie delia režisér a tvorca scenára. Ostatní zúčastnení umelci sa môžu adaptovaným textom inšpirovať, ale ich zodpovednosť je skôr za scenár, a teda za film ako autonómne umelecké dielo.“*¹⁸ Režisér Joe Wright, spolu so scenáristkou Deborah Moggachovou vytvorili koncept, ktorý nesie črty špecifikácie režisérovho filmového štýlu pri vytvorení adaptácie. V jeho ďalšej tvorbe sa často dostával ku adaptovaniu historických románov s literárnou predlohou. Aj napriek režisérovmu prvému celovečernému filmu, akým bol *Pýcha a predsudok*, dodržiava určité prvky, ktoré aplikuje na adaptáciu. *„Filmová tvorba je vyjadrením našej duše. Je to to, kým sme v tej najzákladnejšej podstate. Je to najbližšie k mojej podstate. Nedokážem to*

¹⁵ HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010, s. 6.

¹⁶ Tamže, s. 9.

¹⁷ Tamže, s. 8.

¹⁸ Tamže, s. 85.

*veľmi dobre vyjadriť iným spôsobom. Nie som veľmi dobrý v rozprávaní sa s ľuďmi, nie som veľmi dobrý na večierkoch. Tam sa nechávam odhaliť.*¹⁹ Pri uvedení si podstaty procesu adaptácie a dôrazu na interpretáciu literárnej predlohy režisérom, dokážeme komparáciou analyzovať štruktúru konceptu charakterov. Okrem metodologickej časti si predstavíme jeho názor aj na rôznych častiach interview, ktoré po natočení filmu podstúpil. Na základe toho si budeme demonštrovať časti metodologickej analýzy.

Tretia otázka Lindy Hutcheonovej je: Prečo je adaptácia adaptáciou a aká je motivácia režiséra? Na túto otázku nám predkladá 3 druhy záujmu, ktoré sú súčasťou tvorцovej motivácie. Prvým je ekonomické lákadlo, čo sa týka hviezdneho obsadenia v adaptácii. Druhým záujmom je pedagogické pôsobenie. Toto sa spája prevažne s televíznymi adaptáciami klasických románov. Cieľovou skupinou sú študenti alebo učitelia. My sa zameriame na tretí záujem, ktorým je osobný dôvod režiséra adaptovať originálne dielo do podoby, akou je adaptácia. Ukážeme si jeho konkrétne stanovisko k procesu a využitie predlohy k aktualizovaniu sociálnej, politickej, či kultúrnej kritike. Predstavíme si moderný pohľad zo strany adaptátora a jeho myšlienok.

Štvrtou otázkou Lindy Hutcheonovej je: Ako vníma publikum adaptáciu a čo k nej priťahuje ľudí. Predpokladom je, že človek potrebuje cítiť zmenu v jeho každodennom živote, čo ona opisuje takto: „*Poznanie a spomienka sú súčasťou potešenia (a rizika) z adaptácie, rovnako ako zmena.*“²⁰ Počas zoznamovania sa s dielom, recipient podvedome rozpoznáva odlišnosti a podobnosti adaptácie alebo originálu, čím nadobúda pocit poznania. Pri určitých podobnostiach sa naplnia divácke očakávania, z čoho vzniká potešenie publika a spokojnosť s adaptáciou. Pravidlá usmerňujú divácke očakávania, vytvárajú naratívny význam v kontexte adaptácie a splňajú zámer, s ktorým sa dostávame ku interakcii s režisérovým rozhodnutím daný román adaptovať.

¹⁹ HOWARD, Annie. *Joe Wright on Being A Self-Described "Method Director" | Director Roundtable. THE Hollywood REPORTER* [online]. 2017, 09.12.2017 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/news/general-news/joe-wright-being-a-described-method-director-director-roundtable-1065954/>

²⁰ HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010, s. 4.

Posledné dve otázky v metodológii Lindy Hutcheonovej sú *Kedy? a Kde?* Tieto otázky nám predstavujú preskúmanie kontextu, čiže časového vplyvu na adaptované dielo. „*Príbehy sa adaptáciou vyvíjajú a nie sú časom nemenné.*“²¹ Tu nachádzame vysvetlenie v zmene kontextu príbehu, pretože sa sústredíme na interpretáciu príbehu jedincom, recipientom. Zmena kontextu deja sa odvíja aj od zmeny autora daného diela. Príkladom je adaptovanie ženského románu mužom, v inom časovom rámci.

Nasledujúce jednotlivé aspekty metodológie Lindy Hutcheonovej upresníme v analytickej časti. Jednotlivé otázky Lindy Hutcheonovej nám budú slúžiť ako odnova pre analýzu adaptácie a jej predlohy. Tému podložíme aj niekoľkými vizuálnymi obrazmi z filmu a citáciami z literárnej predlohy. V bakalárskej práci doplníme k práci s metodológiou aj postoj režiséra, ukázaný na rozhovoroch, ktoré poskytoval po vytvorení adaptačného spracovania filmu. Vytvoríme podľa metodológie komplexnú analýzu predlohy a adaptácie, so zameraním na dobovosť ženských postáv.

²¹ HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010, s. 31.

2. Vyhodnotenie literatúry

Hlavným zdrojom informácií a štruktúrného usporiadania bakalárskej práce je publikácia od Lindy Hutcheonovej, s názvom *Teória adaptácie*. L. Hutcheonová skúma vývoj adaptácie.²² Vytvorila štruktúru, podľa ktorej je možné analyzovať adaptačný proces. Tvrdí, že adaptácia je samostatné dielo bez konkrétnej replikácie predlohy. Súčasťou procesu je interpretácia obsahu. Autor ním ale nie je limitovaný. Preto sa akýkoľvek prvok adaptácie (žáner, vizuálna stránka, zvuková stránka, chronológia scén, perspektíva postáv atď.) môže rekonštruovať v nový umelecký tvar. Štruktúra analýzy adaptačného procesu je obsiahnutá vo vzťahu k filmovým tvorcom, filmovému štábu, kontextu historickej a súčasnej doby a recipientovi. Dodržiavanie teoretického postupu pri analyzovaní reprezentácie ženských postáv, nám dopomohlo k vytvoreniu štruktúry obsahu práce a rozobrať charakteristiku postáv z rôznej perspektívy adaptačného procesu.

Nasledujúcim zdrojom je primárna literatúra ako filmová adaptácia a literárna predloha. Oba zdroje nám dopomáhajú vytvoriť analytickú reprezentáciu ženských postáv na základe porovnávania v kontexte doby. Zmena umeleckej formy pri adaptačnom procese stvára odlišné zobrazenie postáv. Preto je pre nás dôležité sa zamerať na štruktúru postupu prekódovania literárnych znakov do filmovej reči. Vznik nových scén recipientovi vytvorí mnoho možností k interpretácii palimpsestického diela, čiže adaptácie.

Využitú metodológiu v analytickej časti sme prehľadali publikáciou Roberta Milesa s názvom *Jane Austen*.²³ V tejto štúdiu tvrdí, že jedným z dôvodov, prečo sa Jane Austenová stala významnou autorkou v anglickej spoločnosti, sú špecifické vlastnosti románov. Zároveň nás obohacuje o informácie ohľadom doby, v ktorej Jane Austenová žila a písala. Používa pojem ilúzia osobnosti. Vysvetľuje to ako pojem, ktorý nám prezentuje morálny vývoj postáv. V práci je z jeho štúdie citovaná pasáž, v ktorej vysvetľuje dokonalosť stavby románu. Na základe štruktúry v stavbe románu sme ako čitatelia obohatení o vývoj charakteru postáv. V

²² HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010.

²³ MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium

demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888.

spoločenských situáciách preberáme stanovisko morálnych hodnôt a porušenia konvencií.

Mnoho informácií k problematike sme čerpali z dejín anglickej literatúry. Tituly, ktoré sa zaoberali literárnou históriou v bakalárskej práci sú: „*19. storočie britského románu*“²⁴ od Jeremyho Hawthorna, „*Stručné dejiny anglickej literatúry*“²⁵ od B. Ifora Evansa a publikácia s názvom „*Minulosť v budúcnosti: antológia britskej a americkej literatúry*“²⁶ od Rogera Gowera. Okrem vypísania obsahu literárneho diela *Pýchy a predsudku*, spolu so životom autorky, je nám taktiež predstavený život spoločnosti v rámci individualizmu človeka v romantickej dobe. Sú nám ukázané postavy vo vzťahu k roli manželstva a morálnym pravidlám. Špecifikácia románov od Jane Austenovej sa v súčasnosti sústreďí na historický kontext, za pomoci ktorého badáme aktualizáciu v obsahu a typizácii postáv.

Zdroje, ktorými sa naopak venujeme filmovej adaptácii a nie literárnej predlohe je rozhovor s Joe Wrightom. Pridanie rozhovoru k obsahu práce nám dopomohlo vidieť motiváciu režiséra k vytvoreniu adaptácie s dôrazom na ženské postavy. Rovnako je nám predložený aj jeho názor na dobu, v ktorej bola napísaná literárna predloha. Jeho myšlienky a nápady, ktoré vložil do príbehu v rozhovore zdôvodňuje, pre lepšiu orientáciu recipienta, v procese náhľadu na hotový produkt. V prípade intertextuálnej znalosti recipienta je možné adaptáciu s predlohou porovnávať.

Využili sme v práci teoretickú literárnu tvorbu, ktorú sme aplikovali na filmové spracovanie. Vzhľadom na fakt, že *Pýcha a predsudok* od Joeho Wrighta, nie je jeho najznámejší film, nebolo možné priniesť dostatok literatúry ku spracovaniu adaptácie ako filmovej verzie. Poradili sme si s využitím obecných zdrojov ku adaptácii ako takej, spolu s metodologickou časťou o diele Teória adaptácie.

²⁴ HAWTHORN, Jeremy, ed. *The nineteenth-century British novel*. London: Edward Arnold, 1986c, vii. ISBN 0713164700.

²⁵ EVANS, B. Ifor. *Stručné dějiny anglické literatury*. Preložil Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. Praha: Svoboda, 1948.

²⁶ GOWER, Roger. *Past into present: an anthology of British and American literature*. London: Longman, 1995. ISBN 0582009928

3. Charakteristika postáv

Na začiatku práce si predstavíme každú zo ženských postáv, pre lepšie pochopenie kontextu a rozoberaných otázok, ktoré nám poskytuje metodologická časť. Postavy si opíšeme na základe literárnej predlohy a filmovej adaptácie. V predlohe *Pýcha a predsudok* je zobrazený sociálny stereotyp daný dobou 19. storočia v Anglicku. Individualita človeka v *Pýche a predsudku* nastávala zo strany ženy ako jedinca, ktorá už aj v historickom kontexte charakterom vystupovala do popredia. Týmto prvkom sa aj naďalej zaoberáme v procese adaptácie v roku 2005 a predstavu o tom, ako asi danú postavu dramaturgicky prispôbiť textu, aby sa s ňou vedeli súčasní recipienti stotožniť. Ide o zmenu, ktorá prináša náhľad na postavy samostatne, pričom každá postava zastáva svoju osobitosť v spoločenskom živote. Romány Jane Austenovej „boli svojou inteligenciou o ľudskom charaktere úplne nové. Pri spätnom pohľade sa zdá, že spájajú racionalitu 18. storočia s novým dobrodružným duchom. Hrdinovia boli nezvyčajne individuálni, schopní vytvoriť si vlastný úsudok.“²⁷

3.1. Elizabeth Bennetová

Najhlavnejšou postavou celého románu bola Elizabeth Bennetová, u ktorej môžeme najlepšie vidieť snahu vydať sa z lásky a dokázať, že nie všetko musí byť kvôli peniazom a vlastníctvu. Tieto tvrdenia badáme sa opisoch v knihe.²⁸ Myšlienky zobrazené v literárnej predlohe nám poskytujú náhľad nad situáciami, ktorým Elizabeth čelí. Jej otec ju považoval za jeho obľúbenkyňu, vidíme to na filmových scénach, ktoré nám vkladajú toto povšimnutie. Matka ju kritizovala za jej sebavedomie, ktoré prejavovala pohotovými odpoveďami na situácie, či už spoločensky vhodnými alebo nie. Čelila kritike aj zo strany pani Bingleyovej „*Elizabeth Bennetová patrí k tým mladým dáмам, ktoré sa snažia zapáčiť druhému pohlaviu podceňovaním svojho. Na mnoho mužov to platí. Podľa mojej mienky je to*

²⁷ GOWER, Roger. *Past into present: an anthology of British and American literature*. London: Longman, 1995. ISBN 0582009928, s. 131.

²⁸ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Kříšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: Ottovo nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 160.

*však nepekny spôsob, veľmi úbohý trik.*²⁹ Mnohé dámy v 19. storočí sa nestotožňovali so správaním Elizabeth, čo je vidieť na postoji, ktorý voči nej zastávali.

Vo filme sa podľa J. Wrighta, postava Elizabeth zobrazuje ako nebojácna, ale aj citlivá. Stojí si za svojím názorom a snaží sa vy dobyť si svoje postavenie v spoločnosti nezávisle na tom, že nepatrila medzi bohatých a pochádzala z priemernej rodiny. Svojím správaním, ktoré v každej situácii považovala za bystré, sa v spoločnosti odlišovala od dám, ktoré si svoje rozprávanie nechali buď pre seba alebo to držali v určitej skupine ľudí. Vo filme nájdeme vyjadrenie Elizabeth, ktoré sa odlišovalo od knihy, resp. tam bolo pridané. „*Muži sú buď zožratí aroganciou alebo hlúposťou. Ak sú sympatickí, tak sa dajú tak ľahko zviest', že vôbec nemajú vlastný rozum.*“ [P&P, 2005] Tu vidíme to zastávanie samej seba v spoločnosti a zároveň odsudzovanie chlapov, ktorí sa chovali primerane na danú dobu. Je to nadčasovosť, s ktorou by sa dalo predpokladať, že bude boj o rovnosť medzi mužom a ženou. Pridaním repliky sa práve režisér približoval k dobe, kedy bol vydaný film a vložil do toho nový zámer, s ktorým sa snažila Elizabeth presadiť svoje miesto v spoločnosti.

V citácii Elizabeth hovorí, ako sa muži dajú ľahko zviest', ale ona sa o nič nepokúsila a odmietala všetky ponuky, ktoré sa jej naskytli. Avšak zo začiatku, keď jej pán Darcy venoval mnoho nepeknych narážok, nevedela ako inak reagovať. Ak by chlapi v tej dobe nemali vlastný rozum, nebol by pán Darcy schopný na ňu v akejkolvek podobe vzniesť kritiku a rovno by jej dvoril, prípadne by si ju nevšimol. Ale o čom by bol ten príbeh ak by ju chcel a hneď by sa nechal odmietnuť. Zaslepená pýchou si sama na konci uvedomuje, aké povrchné správanie presadzovala a aký dlhodobý vplyv to malo, či už pre rodinu pána Darcyho alebo jeho samotného. Chovala sa nevhodne a uštipačne.

Elizabeth postupne počas príbehu prekonáva pýchu a predsudky, ktorým čelila či už zo strany spoločnosti alebo samej seba. Táto problematika a očakávania jej bránili nájsť si muža, ktorého by mohla milovať a obdivovať. Nechcela sa priznať svojej sestre s pocitmi, ktoré cítila voči Darcymu a strach jej bránil v tom,

²⁹ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Kříšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 45.

že ak by aj odmietla muža, prišla by o lásku a pána Darcyho, u ktorého tušila, že by jej tie city mohol opätovať. Elizabeth bude zobrazená prostredníctvom príkladu ako je odmietnutie Darcyho prvého návrhu a vyznanie lásky. Zaslepená pýchou, predpokladá, že by nikdy nemohla prijať jeho návrh kvôli problematike očakávania, ktorú prikladala džentlmenskému správaniu, aké by mal muž jej snov zastupovať. Považuje ho za sebeckého a arogantného, pretože je zodpovedný za rozchod jej sestry Jane a Pán Bingleyho. Vtedy si však neuvedomuje, že jeho správanie sa nelíši od toho jej. Tvrdohlavé zachovanie sa z jej strany mohlo spôsobiť aj to, že matka sa ju neustále snažila poučovať a nebrala ju ako príklad vtedajšieho slušného správania.

Špecifikácia toho, ako sa má žena správať a čo má robiť, aby pôsobila čo najlepším dojmom sa približovala ku preukázaniu jej talentov a čítaní kníh, namiesto inteligencie, akú poznáme v dnešnej dobe. *“Žiadnu ženu, ktorá neprevyšuje obvyklé zručnosti, nemožno ani zďaleka považovať za dokonale vzdelanú. Musí vedieť skutočne dobre hrať, spievať, kresliť, tancovať, poznať cudzie jazyky, aby sa o nej dalo povedať, že je vzdelaná. Okrem toho musí mať vo svojom správaní, chôdzi, v tóne hlasu, spôsobe reči a výbere slov ono niečo, čo z nej robí skutočnú dámu, inak si toto označenie zaslúži len spolovice.”*³⁰ Či už vo filmových scénach alebo v literárnej predlohe sa kladie veľký dôraz na hudobný sluch, čím sa mladé ženy v prípade nadania prezentovali. Pán Darcy však predstavoval trochu iný názor na to, ako má vypadáť vzdelaná žena, čím nám približuje aj charakter Elizabeth, do ktorej sa neskôr zamiluje. *„Vymenovala si všetko, čo sa obyčajne predpokladá, že patrí k vzdelaniu mladých dám. (..) Slovo VZDELANÁ sa často používa o ženách, ktoré dokážu len háčkovať peňaženky alebo vyšívať paravány. (..) Nemôžem povedať, že v okruhu svojich známych som poznal viac než pol tucta skutočne vzdelaných žien.”*³¹ Neprikladal podstatu zaužívaným princípom, ktorým žena v tej dobe čelí. Sústreďí sa na niečo nové, a tým dokazuje, že Elizabeth splňa niečo viac, než kvality vzdelanej ženy podľa slečny Bingleyovej

³⁰ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Ktišťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 44.

³¹ Tamže, s. 43.

3.2. Jane Bennetová

Sestra Elizabeth, ktorá bola najstaršou, je jedna z mála žien, ktorým sa doprialo manželstva z lásky, tak ako aj finančným zabezpečením. Bola láskavá a vždy viedla svoju sestru Elizabeth na správnu cestu, čo sa týka lásky medzi Elizabeth a Darcym. Avšak ona sama sa obávala neopätovanej lásky zo strany pána Bingleyho po tom, čo sa dlho u nej neukázal a kvôli Darcymu odišiel z mesta. „ (...) v *Jane sa spájal veľmi silný cit s pokojnou povahou a rovnako srdečným správaním ku všetkým ľuďom, čo ju uchráni pred dotieravou podozrievavosťou.*“³² Vo filme bola zobrazená podobne, čo sa týka citlivosti, milosti a lásky k pánovi Bingleymu. Považovali ju za najkrajšiu slečnu na plesoch, no ona sama sa tak necítila. Bola pokorná a vďačná. Jej zodpovednosť sa odzrkadľovala aj na tom, že musela muža poznať dlhšie kvôli tomu, aby mu následne vedela prejaviť svoju náklonnosť.

3.3. Charlotte Lucasová

Táto postava nám presne zobrazuje ženskú rolu, s ktorou sa žena v jej veku potýkala počas života. Mala 27 rokov a ešte stále nebola vydatá a ani nemala deti. „*Nie všetky si môžeme dovoliť byť romantické.*“³³ Týmto preukazovala svoj názor Elizabeth, ktorá na ňu skrz žiadosť o ruku od pána Collinsa pozerala veľmi nemilo. Vzhľadom na to, že vo filme je Charlotte až ako tretia možnosť na vydaj, Elizabeth všetky prejavene pocity musela potláčať. Hlavne keď zistila, že to jej priateľku teší a už nebude sama. Tým, ako sa predpokladalo, že žena v jej veku bude už dávno vydatá sa voči nej vytvorili reči, ktoré nám vo filme predstavuje pani Bennetová. Na prvom plese ju opísala ako tuctovú a nie až takú peknú. „*Nikdy sa nevie, či bude manželstvo šťastné. Je to vec náhody. Či už snúbenci pred svadbou poznali svoju povahu veľmi dobre alebo sú veľmi podobného založenia, šťastie v manželstve im to nezaistí.*“³⁴ Chcela zachrániť jej reputáciu, ktorú považovala za stratenú, čo sa týka jej neskorého vydaja. Charlotte bola zobrazená vo filme ako žena, ktorá si bola

³² AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Ktíšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 23.

³³ WRIGHT, Joe. *Pýcha a predsudok*. Working Title Films StudioCanal: 2005. Čas: 00:54:40.

³⁴ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Ktíšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 25.

istá svojím rozhodnutím a cítila, že tak vykonala správne. Na druhej strane, keď si zoberieme 21. storočie, bolo by neodmysliteľné sa vydať za chlapa, ktorý predtým požiadal o ruku inú ženu, nie k tomu ešte dobrú kamarátku od samotnej Charlotte.

3.4. Mary Bennetová

V knihe nájdeme definíciu pýchy od postavy Mary, tiež dcéry Bennetových, ktorá sa považovala za vzdelanú osobu po talentovej stránke. Mala vlastnosti ženy, čo sa týka talentu, ktorý bol očakávaný od spoločnosti. Jej to však stúplo do hlavy, čím sa začala chovať pedantne a zároveň jednoducho voči spoločnosti. *“Pýcha je podľa môjho názoru veľmi obvyklá necnosť. (...) Z toho, čo som v živote prečítala, som dospela k presvedčeniu, že pýcha je skutočne veľmi častá a že ľudská povaha má k nej mimoriadny sklon. Len málokto nechová v sebe pocit samolúbosti na základe niektorej vlastnosti, či už skutočnej alebo pomyselnej. Samolúboť a pýcha sú dve rôzne veci, hoci slovo pýcha zahŕňa v sebe oba významy.”*³⁵ Jednoduchosť Marynho charakteru spočívala v jej zamyslenosti. Málokedy venovala pozornosť realite alebo ľuďom okolo nej. Jej charakter je zachovaný, či už vo filme, tak aj v literárnej predlohe. Pýcha, ktorá u nej hrala rolu, sa odvíjala od jej hry na klavír, kedy hlučne narúšala atmosféru v spoločnosti a utiekla so slovami, že to cvičila celý týždeň. Nebola schopná si priznať, že aj napriek cvičeniu sa jej nemusí všetko podariť.

3.5. Pani Bennetová

Role v domácnosti, ktoré boli stanovené sa odvíjali od toho, že chlap chodil do práce, jednal s jeho spoločníkmi a žena ostávala doma a starala sa o rodinu. Jediné jej rozhodnutia boli vo výchove detí, nie však v ich vzdelaní alebo angažovaní sa v majetkových vzťahoch. Tento príklad vidíme na roli matky dcér Bennetových, ktorá sa ich snaží vychovať pre rolu manželky. Jej snahou bolo zaistiť, aby si dcéry našli bohatých a vplyvných mužov. Vychovávala ich pre poslušnosť a oddanosť, nie však samostatnosť, ktorú si v tej dobe žena kvôli

³⁵ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Kříšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 21.

majetkovým obmedzeniam vybrať nemohla. V literárnej predlohe nájdeme jej opis, ktorý nám zobrazuje angažovanie sa v spoločnosti, nie však za cieľom spájať majetky, ale informovať sa. *“Bola to žena nevelkej inteligencie, nízkeho vzdelania a bola náladová. (...) Potešenie nachádzala v návštevách a klebetách.”*³⁶ Túto problematiku matky, ktorá vytvárala dojem ženy, prihliadajúcej viac na svoje dcéry než na samú seba vidíme, že sa síce držala pravidiel dobovosti, avšak nezanechávala veľký dojem v hodnotných spoločenských situáciách, ako plesy alebo sedenia u čaju. Jej pýcha sa prejavovala v tom, že chcela svoje dcéry vydať nezávisle na tom, či by chceli ony. Keď sa zameriame na charakteristiku jej dcér, oponovali jej, keď sa im niečo nepáčilo, a to vytváralo kontrast medzi dvomi generáciami.

Pani Hurstová ako postava v knihe spomenula, ako sa kontradiktovala budúcnosť Jane s rodovým postavením jej matky a otca. *“Jane Bennetovú mám veľmi rada, je to skutočne milá dievčina a z celého srdca by som jej priala, aby urobila dobrú partiu. Ale s takým otcom a matkou a s takým bezvýznamným príbuzenstvom nemá nádej.”*³⁷ Vo filmovej adaptácii sa táto postava nenachádza, a preto si myslím, že je jej názor v knižnej adaptácii podstatný, čo sa týka porozumenia toho, ako brala spoločnosť rodinu Bennetovcov. Pani Hurstová bola v rodine s pánom Bingleym, čo nám zodpovedá aj otázku toho, prečo mali práve z ich strany občasné narážky na postavenie pána a pani Bennetovcov.

3.6. Catherine de Bourghová

Ďalšia postava spomenutá v predlohe aj v adaptácii je Catherine de Bourghová, ktorá mala zdedený majetok po jej zosnulom manželovi. Lady Catherin nikdy nemala problém s majetkom ani za okolností, že už nemala muža. Tvorí to sociálne opozitum voči chlapovi v rodine, pánu Bennetovi. *“Pán Bennet nevlastnil iný majetok, okrem statku, ktorý mu vynášal dvetisíc libier ročne, bol však na veľkú smolu jeho dcér majorátny, a keďže pán Bennet nemal syna, mal pripadnúť*

³⁶ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Ktišťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 5.

³⁷ Tamže, s. 40.

vzdialenému príbuznému.“³⁸ Toto je jeden z dôvodov, ktoré tvorili obsah pre celú túto prácu, pretože na základe toho sa odvíjalo správanie, charakteristika a postavenie žien. Keby nebolo manželstva, ktoré bolo tak dôležité vo vtedajšej dobe, /týka sa dedenia majetku/, nebolo by tak nutné rozdeliť práve rolu ženy a muža v domácnosti, v spoločnosti alebo v manželstve. Pri návšteve Lady Catherine, ktorú jej venovala Elizabet, Darcy, Collins a Charlotte sa divák dozvie o jej postoji, ktorý javila voči spoločnosti ako takej, kvôli jej veku. Mala mohutný účes, šperky a sklenené oči, ktoré sa zabodávali do každej postavy v miestnosti. Večera, ktorú pripravila svojej návšteve sa niesla v duchu otázok, na osobu Elizabeth. Pýtala sa na rodinu Bennetovcov a nevedela porozumieť ich nažívaniu v rodine. V 19. storočí ona ako postava prikladala dôraz na dôležitosť kreslenia, hry na klavír a taktiež aj v otázke manželstva. V jej mladom veku nebolo povolené, aby sa mladšia sestra vydala skôr, než staršia. Zároveň si vo viacčlennej rodine nevedela predstaviť, že ich vychovávala len matka bez guvernanky. Informácie, ktoré sa dozvedela, jej neurobili dobrú mienku o Elizabeth, a preto sa zo začiatku nemusela báť o to, že by ju pán Darcy chcel. Až na konci, keď Lady Catherine de Bourghová navštívi Elizabeth, okrem poznámok okolo domu, jej vytkne skutočnosť, že jej dcéra bude manželkou pána Darcyho a tým urazila Elizabeth, ktorá si už aj tak vyčítala, že pána Darcyho odmietla. Adresovala jej vo filme aj poznámku, kde ju oslovila ako „dievčisko nízkeho pôvodu“.³⁹ Čím sa znova preukazuje jej pohľad na ľudí, ktorí nedosiahli tak vysokého postavenia vďaka majetku ako ona.

3.7. Caroline Bingleyová

Carolina mala v literárnej predlohe ešte jednu sestru. Vo filmovej adaptácii sa však vyskytovala ako jediná sestra pána Bingleyho, ktorá bola rovnako vysoko postavená ako on. Stretávame sa ňou počas prvej polovice príbehu, pretože robí spoločnosť pánovi Darcymu a jej bratovi. Na prvom plese sa chovala povýšenecky voči ostatným ľuďom a hlavne voči rodine Bennetovcov. Tak, ako keď sa pán Bingley tešil zo spoločnosti ľudí a aj si zatancoval, slečna Bingleyová stála po boku

³⁸ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Ktíšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 31.

³⁹ WRIGHT, Joe. *Pýcha a predsudok*. Working Title Films StudioCanal: 2005. Čas: 01:49:20.

pána Darcyho a jej pohľad opísal, čo si o celej situácii alebo dialógoch okolo nej myslí. Aj napriek jej vysokému postaveniu u diváka vytvorila dojem, že nerozmýšľa nad tým čo povie, aj keď všetko bolo zviazané rozumným spôsobom. Neustále protirečila Elizabeth, s ktorou trávila čas počas scény, kde pán Darcy píše list svojej sestre.

3.8. Lydia a Kitty Bennetové

Lýdia, ako ženská hrdinka v tomto príbehu má mnoho vlastností, ktoré pripadajú jej veku. „*Pätnásťročná Lydia bola urastená statná dievčina s jemnou pleťou a šelmovitým výrazom v tvári. Bola matke najmilšia a tá ju práve preto veľmi skoro uviedla do spoločnosti. Lydia mala veľmi živú povahu a vrodennú sebadôveru, ktorá ešte vzrástla pozornosťami dôstojníkov.*“⁴⁰ Avšak vo filme je si veľmi blízka s jej sestrou Kitty. Obe obdivujú mladých mužov, ktorí by mohli byť ich manželmi. Lydia bola koketná a vo filmovom spracovaní pôsobila ešte ako malé, naivné dieťa, ktoré sa nerozumelo do spoločenských a morálnych hodnôt. Tomuto nasvedčoval jej útek s pánom Wickhamom, ktorý nebol dôveryhodný, čo sa týka Elizabeth a pána Darcyho. Tak ako recipient zo začiatku si vytvorí blízky a intímny vzťah s príbehom a správaním Elizabeth, tak silno nesúhlasí s rozhodnutím Lydie o úteku z lásky. Vidíme rebéliu, ktorá sa v tej dobe ťažko vysvetľovala a za dôsledok to nieslo utrpenie rodiny. Kitty je postava veľmi podobná Lydii, ktorej celý príbeh pozostáva z prenasledovania krokov svojej mladšej sestry Lydie. Rovnako pôsobila ako naivné dieťa, ktoré sa snažilo chovať sa na obraz je sestry a zároveň opakovať jej spoločenské názory.

Na základe uvedených ženských postáv sme schopní si predstaviť dobu, v akej sa príbeh odohráva. Následne vidíme okrem ich správania aj aktualizácie, ktoré so sebou prináša proces adaptácie, ako príčina zmeny času v priestore. Je mnoho interpretácií a možností dané postavy prispôbiť súčasnosti, v rámci typizácie postredia. Každá z postáv má individuálne postavenie a rozdielne názory na problematiku. Pre objasnenie chápania dobového aspektu postáv spomenieme ešte Johna Gregoryho, ktorý okrem iného bol aj moralistom a napísal knihu

⁴⁰ AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Kříšťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2, s. 51.

s názvom *Odkaz otca svojim dcéram*. Bola napísaná v polovici 18. storočia. Jeho slová skrývali nepatrnú snahu o to, aby jeho dcéry nedávali najavo svoj talent, inteligenciu a učenosť. Prikladá dôraz na vlastnosti ženy, ktoré by mali utajiť pred zvyškom sveta. „*Dôvtip je najnebezpečnejší talent, aký môžete mať: treba ho strážiť s veľkou rozvážnosťou a dobrou povahou.*“⁴¹ Potrpel si na to, aby jeho dcéry zapadali do vtedajšej spoločnosti, nezávisle na vzdelaní a inteligencii, ktorú so sebou niesli. Od žien sa v prvom rade očakávalo, že budú cnostné voči manželovi, skromné k jeho majetku a potlačia ich kreativitu, aby sa prispôbili spoločenskej konformite. „*Buďte ešte opatrnejšie pri prejavovaní svojho dobrého rozumu. Budú si myslieť, že chcete preberať nadradenosť nad zvyškom spoločnosti . Ale, ak sa vám stane, že budete vzdelané, držte to v hlbokom utajení, najmä pred mužmi, ktorí na ženu s veľkým vzdelaním a kultivovaným rozumom pozerajú závistlivým a zlomyseľným pohľadom.*“⁴² V čase napísania tejto knihy boli v Anglicku zakázané akékoľvek rozvody a na ženu sa prihliadalo rovnako ako na majetok svojho muža. Ak by žena prejavila svoje nadanie zo strany vzdelania, nebolo by jej dovolené to predať ďalej a pozeralo by sa na ňu ešte podradnejšie než dovtedy. Konkrétne postavy v knihe boli taktiež adaptované s určitým dôrazom na presnosť, no zároveň aktuálnosť v daných situáciách.

⁴¹ GREGORY, John. *A Father's Legacy to his Daughters*. *Pride and Prejudice*. Ed. Robert Irvine. Ontario: Broadview Press Ltd., 2002, s. 406. Print.

⁴² Tamže, s. 405.

4. Čo je to adaptácia?

V prvej kapitole sa Linda Hutcheon pýta, čo je adaptácia a aký je samotný proces adaptácie. Zmena formy umeleckého diela je prvkom, ktorý sa najčastejšie deje u adaptovania originálu. Každá zmena obsahuje semiotický preklad písma do reči, reč do vizuálnych obrazov atď. V tomto prípade ide o zmenu z literárneho spracovania do podoby filmovej adaptácie. Filmová adaptácia *Pýchy a predsudku* interpretuje obsah predlohy a priznáva, že predloha slúži ako východiskový materiál pre spracovanie. Podobnosti sa nachádzajú v čase, priestore a postavách. V tomto prípade, rozdelenie terminológie ako interpretácia a presná replika je viditeľné na základe zmien, ktoré nastávajú pri transkódovaní a menení umeleckej formy. Replikou by bolo prerozprávanie príbehu priamo z knihy. Adaptácia *Pýchy a predsudku* sa odlišuje pri najmenšom v nahliadnutí na proces tvorby. Realizácia nastáva vo vizuálnom a zvukovom priestore. „*Pri prechode od rozprávania k predvádzaniu musí výkon adaptácia dramatizovať: opis, rozprávanie a reprezentované myšlienky sa musia prekódovať do reči, akcie, zvukov a vizuálnych obrazov.*“⁴³ Mení sa interpretácia obsahu, pri ktorej dochádza k posunu prvkov žánru, prípadne jeho úplnej zmene. Prvým príkladom je hlavná téza, s ktorou autor adaptácie pracuje. V knihe *Pýchy a predsudku* sa sústreďme na spoločenské konvencie a škandály, ktorým hlavné postavy čelia, a tým sa dostávajú k formovaniu charakterov a lásky k druhému človeku. Film ale čerpá viac zo vzťahu medzi postavami, než zo samotných konvencií. Rozprávač, ktorý je v adaptácii nahradený kamerou, mení prekódovaním hlavnú tézu. Divákovi je prenechaný väčší priestor na interpretáciu, zatiaľ čo literárna predloha čitateľovi ukáže veci explicitne. Jane Austenová si už vo svojej predlohe zakladá na kritike spoločnosti. Joe Wright sa toho taktiež držal, avšak kritiku aktualizoval. Pridal teda vizuálnu a zvukovú rovinu, na ktorej je konflikt demonštrovaný. Vizuálna stránka filmu má výhody v technickom posune. Akým je napr. zapojenie kamery, uhly a veľkosti záberov. Originalita predlohy je ľahko zanedbateľná v príbehu adaptácie, čiže ide o palimpsestické dielo, tak ako sme spomenuli v úvode. Ak by sme

⁴³ HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010, s 40.

neoboznámili diváka o tom, že film je spracovaním už existujúceho originálu, bol by schopný filmovej adaptácii porozumieť v samostatnej rovine.

5. Kto je adaptátorom?

Adaptovanie diela tvorí adaptačný proces, tak ako sme už spomenuli. Podieľa sa na ňom celý filmový štáb. Súčasťou štábu je producent, ktorý sa nepodieľa na realizácii obsahu, ale na dodaní finančných prostriedkov. Prvý človek zachádzajúci do jadra obsahu je scenárista. Pretvorí príbeh do literárneho scenára a následne ho upraví. Vznikne technický scenár, na základe ktorého nastáva pretlmočenie reči na základe premisy ako: časové určenie, veľkosť a počet záberov, uhly a spôsob snímania. Nasleduje dramaturg, ktorý má pod dohľadom prácu scenáristu. Na jeho rozhodnutí sú postavené námety, ktorými sa štáb inšpiruje. Následne jeho práca pozostáva z udržiavania tvaru a výstavby príbehu. Režisér podlieha väčšine štábu. Úzko spolupracuje s členmi štábu. Zodpovedá za kvalitu filmovej adaptácie. Zjednotením informácií a prvkov, ktoré dostane sa vytvára jeho umelecký zámer. V tomto prípade je adaptátorom kolektív tvorcov, ktorí sa na adaptačnom procese podieľajú. Adaptácia v roku 2005 bola nominovaná v Golden Globes a British Academy of Film and Television Arts. Ocenenie za vynikajúci výkon režiséra, scenáristu a producenta v celovečernom filme získal Joe Wright v roku 2006. Joe Wright ako režisér, podľa metodológie Lindy Hutcheonovej, je najviac previazaný s filmovým spracovaním. To bude dôvod, prečo budeme porovnávať adaptáciu s predlohou, s dôrazom na ženské hrdinky, podľa jeho filmového štýlu.

Joe Wright sa od detstva „*..zaujímal o umenie, najmä o maľovanie, ale aj o filmovanie na 8mm kameru a navštevoval dielňu improvizáčného divadla Anny Scherovej.*“⁴⁴ zo začiatku tvoril krátko-montážne filmy, neskôr začal pracovať na mini sériách, kde nabral dostatok skúseností z praxe, aby mohol pracovať na projekte vytvorenia adaptácie. Pri vytvorení mini série *Charless II* sa taktiež inšpiroval biografiou napísanou Antoniou Fraserovou. V histórii postupoval chronologicky, od *Charlesa II* (2003), cez *Pýchu a predsudok* (2005), kde sa príbeh odohráva začiatkom 19. storočia a následne režíroval aj historickú romantickú drámu s názvom *Anna Karenina*, vydaná v roku 2012. Ako tvrdí Linda

⁴⁴ *Joe Wright - Životopis / Info - FDb.cz*. FDb.cz [online]. 2011 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/122524-joe-wright.html>

Hutcheonová, je mnoho aspektov, ktoré môžu viesť režiséra k tomu, aby adaptoval originálne dielo a tým riskoval opovrhnutie na základe porovnávania. Jeho filmový štýl budeme porovnávať s myšlienkami autorky predlohy, ktoré adaptuje v rámci jeho predstáv.

Film *Pýcha a predsudok* radíme k romantickej dráme, podľa spracovania románovej predlohy, ktorá nám bude slúžiť na komparáciu daných postáv, týkajúcich sa typizačného spracovania. Uvedieme rozhovor Joeho Wrighta, ktorý nám ukáže, s akými problémami sa stretol počas procesu adaptovania, akým spôsobom sa dostal k adaptácii a čo ho podnietilo vytvoriť príbeh podľa Jane Austenovej.

„MERIN: Toto je váš prvý celovečerný film. Je to obrovská, veľkorysá produkcia obľúbenej klasiky. Bolo pre vás na tomto projekte niečo skľučujúce?

WRIGHT: Celá vec. Som pomerne mladý, ale dlho som čakal, kým natočím celovečerný film. Takže som na seba vyvíjal dosť veľký tlak, keď to konečne prišlo. Veľmi mi záleží na tom, aby som bol vo svojej práci úprimný, a to je to najťažšie - nájsť pravdu. Pri tvorbe filmu je príliš ľahké byť klamárom. Keby však tento film bol klamstvom, bolo by to okamžite zrejmé. Verili sme tomu, čo sme robili. Toto je ťažké obdobie vo svete. Veci sú momentálne dosť tvrdé a brutálne a veľmi cynické. Byť schopný ísť na miesto, kde to neexistuje, bolo naozaj krásne.

Keď ma najali, aby som film režíroval, stal som sa posadnutý románom. Austenová je výnimočná. Úplne ma pohltili jej bystré postrehy, spôsob, akým tak pozorne a starostlivo študovala sociálne interakcie a emócie ľudí. Zdalo sa mi, že je svojim spôsobom neuveriteľne moderná.“⁴⁵

V citovanom rozhovore Joe Wright hovorí o obľube spisovateľky Jane Austenovej, vzhľadom na jej odvedenú prácu v sociálnej interakcii medzi postavami a emočnom spracovaní obsahu predlohy. J. Wright ukazuje na rozdielnosť reality a fikcie, ktorá sa nachádzala v literárnej predlohe, v románe Jane Austenovej.

⁴⁵ MERIN, Jennifer. *Joe Wright Makes Jane Austen – Interview by Jennifer Merin*. In: *Awfj.org* [online]. 2005, 28.10.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://awfj.org/blog/2005/10/28/joe-wright-makes-jane-austen-interview-by-jennifer-merin/>

6. Aká je motivácia režiséra?

Otázkou Lindy Hutcheonovej je, prečo je adaptácia braná ako adaptácia a aká bola motivácia pre režiséra takú adaptáciu vytvoriť. Tieto aspekty môžu byť ekonomické, politické, edukatívne, ale aj osobné zo strany režisérovej motivácie prispôbiť filmovú adaptáciu súčasnosti. Kritika spoločnosti je taktiež jedna z osobných motivácií Joe Wrighta. Podľa Lindy Hutcheonovej je osobná motivácia jedným z aspektov pri ozrejmení povahy danej adaptácie. V nasledujúcich scénach z filmu si demonštrujeme adaptovanie hereckej stránky a práce s kamerou.

Pri rozhovore Jane s pánom Bingleym stojí Elizabeth priamo v strede scény aj keď je nám sprostredkovaný rozhovor iných postáv. Striedajúcim sa záberom a protizáberom divák zistí, že okrem rozhovoru sa príbeh sústreďuje aj na pohľad Elizabeth a pána Darcyho. Po vypočutí si jeho slov, aká ja Elizabeth obstojná, si voči nemu v tú chvíľu vybuduje neznášanlivosť, ktorá ju následne brzdí od toho, aby mu v priebehu filmu vyznala svoje pocity. Ak to, čo o nej povedal počulo viac postáv vrátane jej kamarátky Charlotte, nechcela sa cítiť ako niekto, kto sa vnucuje tomu druhému, keď mal o nej zlú mienku. Aby ale divák nestratil nádej v romantické pokračovanie, naskytne sa nám pohľad, ako pán Darcy pozerá na tancujú skupinu ľudí, v ktorej tancuje aj Elizabeth. Spôsobom, akým boli zábery nasnímané vidíme, že kritika spoločnosti spočíva medzi postavami s rozdielnym postavením v spoločnosti.

Ďalšia scéna, na ktorej je badať kritiku je za rodinným stolom pri raňajkách. Recipient vidí pohľad matky a počuje jej názory, ktoré zastáva voči manželstvu. Nechce svojej dcére Jane dať kočiar, aby išla navštíviť pána Bingleyho na žiadosť jeho sestry. Je možné interpretovať túto situáciu ako pýchu matky z toho dôvodu, že po ňu mal pán Bingley kočiar poslať, pretože má väčší majetok. Ešte neboli presvedčené, že niečo medzi Jane a pánom Bingleym nastane. Pani Bennetová bola schopná Jane vystaviť nebezpečenstvu len preto, aby ostala u pána Bingleyho o čosi dlhšie a zapáčila sa mu. Matka v tejto adaptácii je vyobrazená posmešne voči rozmyšľaniu mladšej generácie. Darcy ju nemá rád a taktiež nerobí dobrú mienku ani v spoločenských situáciách. Kritika postavy s hodnotami aké má ona, prináša aktualizáciu v morálnych otázkach manželstva. J. Wright sa sústreďuje na presadenie

názorov o niečo mladšej generácie, ktoré by sa pravdepodobne zhodovali so súčasným myslením mladých ľudí. Obsadenie známej herečky do historických románov, ktoré mali svoju predlohu v literatúre, vytvorí ekonomickú štruktúru založenú na „hviezdach“, ktoré divák bude poznať.

„iW: Ako ste sa dostali k réžii filmu Pýcha a predsudok s veľkým hereckým obsadením?

JW: To naozaj neviem. Prišiel som, urobil som pohovor a povedal som im svoje predstavy. A oni mi dali tú prácu. A potom som to obsadil. Takže herecké obsadenie nebolo dohodnuté, keď som prišiel.

iW: Ako sa vám podarilo získať Keiru Knightley, Judi Dench a ďalšie?

JW: Bol to jednoducho dobrý scenár. Tak ako mňa, aj hercov priťahuje kvalita scenára [od spisovateľky a autorky minisérie Deborah Moggach]. Spočiatku som si myslel, že Keira je na túto úlohu asi príliš krásna. A keď som sa s ňou stretol, objavil som túto ošarpanú, tak trochu chlapčenskú postavu. A zistila som, že má neuveriteľný vtip a inteligenciu a veľmi silnú osobnosť. Tieto vlastnosti ma priviedli k myšlienke, že nezapadá do akýchsi predpojatých predstáv o tom, aké by malo byť dievča. To ma priviedlo k myšlienke, že by bola pre Elizabeth ako stvorená.“⁴⁶

Obsah citovaného rozhovoru je súčasťou ekonomickej štruktúry, kde je explicitne postavená otázka na bohaté herecké obsadenie. Joe Wright nám ako čitateľom rozhovoru odpovedá, že financie z vytvoreného produktu neboli dôležité ale že do hlavnej role obsadil Keiru Knightleyovú z osobných dôvodov. Tieto dôvody boli práve zhoda charakterových vlastností u postavy Elizabeth Bennetovej a herečky K. Knightleyovej.

Ďalším prvkom motivácie je prítomnosť poznania predlohy, pretože adaptovanie historických románov nám ako divákovi sprostredkuje pohľad do života spoločenského postavenia žien v danej dobe. Tým je vytvorená edukatívna stránka nezávisle od toho, kto nám poskytne materiál vytvoreného filmu. Adaptácia

⁴⁶ ABEEL, Erica. *Tackling A Classic: Joe Wright on “Pride and Prejudice”*. In: *Indiewire.com* [online]. 2005, 10.11.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/2005/11/tackling-a-classic-joe-wright-on-pride-and-prejudice-77678/>

v rozličnom formáte nám zjednotí aspekty možností, ktoré slúžia ako osobná motivácia pre režiséra. Má alternatívy na vytvorenie niečoho, čo je možné aktualizovať a prispôbiť histórii.

Odkedy sa autorka Jane Austenová rozhodla napísať román *Pýcha a predsudok*, tak to bolo adaptované mnoho krát. Román, podľa spisovateľa Roberta Milesa sa zaoberá aspektmi, viazanými k sebapoznaniu a vývoju charakteru, ktorý sa vyskytuje aj v *Pýche a predsudku*.⁴⁷ „*Jej umenie spĺňa požiadavku, že román má mať klasickú dokonalosť stavby. Táto ústredná osnova vzniká príhodami, dokonale realisticky určenými a všetko sa podriaďuje ich funkcii v románe ako celku. K tomu pristupuje dar výrazu, humoristicky jasný a hospodárny, ktorým sa všetko podáva, takže každá udalosť je potešením sama o sebe a nad to poskytuje radosť, keď si uvedomíme jej náležitý vzťah a umiestnenie v rastúcej stavbe príbehu.*“⁴⁸ Každá scéna vo filme, by mala slúžiť v prospech posunu deja, prípadne vyjadrenie emócií postavy, čím sa v priebehu daná postava vyvíja. Vyjadrenie emócií je po vizuálnej a gestikulačnej reprezentácii komplexne obsiahnuté v asociáciách, hudbe a zvukoch. Máme určité zákony a formy, ktorými vytvoríme transpozíciu partikulárnej scény z predlohy do adaptácie.

Ekvivalenty, ktoré na základe adaptovania nachádzame sú motivácie postáv, dôsledky činov, uhly pohľadu, ale aj udalosti, ktoré nám vytvárajú súvislosti v texte. Témy, ktoré boli najčastejšie adaptované a vytvorili si svoje publikum sú motívy lásky a bolesti, čo je posilnené hudbou v príbehu a zároveň divákovi vytvárajú atmosféru tohto príbehu. Všetky opisy prostredia a postáv nám nahradí zvuk, hudba a vizuálna stránka adaptácie. Toto platí aj pri emóciách a myšlienkach. Je to nahradené činmi, vizuálnymi obrazmi alebo rečou (dialogickou rozpravou). „*Vďaka hercom, vizuálnym obrazom a neskôr aj zvuku dokázal film ľahko nahradiť spôsoby adaptácie z 19. storočia, ako boli divadelné predstavenia, ilustrácie a verejné čítania.*“⁴⁹ Filmové spracovanie ako adaptácia ponúka obmedzenejší časový

⁴⁷ MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888, s. 119 –120.

⁴⁸ EVANS, B. Ifor. *Stručné dejiny anglickej literatury*. Preložil Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. Praha: Svoboda, 1948, s. 147.

⁴⁹ BROSH, Liora. *Screening Novel Women*. London: Palgrave Macmillan, 2008, s. 2.

rámec a redukovaný alebo rozšírený kľúčový obsah pre recipienta. V nasledujúcom rozhovore vidíme, aké nápady a motiváciu mal režisér v prospech adaptácie.

„JW: Filmová verzia "Pýchy a predsudku" sa neobjavila už asi 65 rokov. Takže som mal pocit, že je čas, aby sa to znova natočilo. Navyše, ja netvorím v kontexte toho, čo bolo natočené predtým. Niektoré nápady sa mi jednoducho zapáčia.

iW: Čo nové ste do príbehu vniesli vy?

JW: Vo filme zo štyridsiatych rokov mal Olivier štyridsať, Garsonová tridsať. Podľa mňa to robí z príbehu výsmech. Je to o veľmi mladých ľuďoch, ktorí sa zamilujú. A ja som si myslel, že kľúčom k tomu je obsadenie ľudí v správnom veku [ako Knightleyová a MacFadyen]. Zdá sa to byť naozaj samozrejmé, ale nikoho to nenapadlo. V knihe mala Elizabeth 20 a Darcy 28 rokov.“⁵⁰

Jeho nápady, aplikujúce sa na obsah a kontext filmu vytvárajú perspektívu režiséra. Tým sa stáva práve adaptátorom predlohy, ktorá poskytuje čitateľovi príbeh skrz dialógy a mnoho opisov, pre vytvorenie lepšej predstavy aj u samotného režiséra. J. Wright túto filmovú adaptáciu pojíma z pohľadu lásky dvoch ľudí a vývoja charakteru postáv, čo môžeme badať na kľúčových scénach, ktoré pre to zvolil. Vzťah medzi pánom Darcym a Elizabeth bol na začiatku veľmi chabý, ale na pár detailných záberoch pohľadu pána Darcyho a úsmevu z polichotenia u Elizabeth divák rozpozná, že to ešte bude pokračovať. Tak ako jedna zo scén prvého tanca Elizabeth s pánom Darcym, kedy ju on sám zavolá tancovať nás to vracia na začiatok, kde Darcy položil otázku Elizabeth: *„Čím posmelíš rodiaci sa cíti? Elizabeth: Tancom. Aj keď je partnerka iba obstojná.“* Už v tej chvíli vedel, že k nej niečo cíti.

Obr. č. 1: Prvý rozhovor medzi pánom Darcym a Elizabeth.

Obr. č. 2: Protizáber prvého rozhovoru Elizabeth a pána Darcyho.

Elizabeth s pánom Darcym k sebe od začiatku javili city, ktoré sú viditeľné hneď na prvom plese. Na obrázku č. 1-2 je ukázaná scéna ich rozhovoru, kedy mimika a odpoveď Elizabeth divákovi sprostredkuje určitý druh radosti z novej interakcie a možnosti nadviazať emočné spojenie s pánom Darcym. Jej lásku spomaľovali okolnosti, ktoré sa diali v jej rodine ako plánovaná svadba Jane s pánom Bingleym alebo stretnutie Wickhelma, ktorý jej narozpráva klamstvá o pánu Darcym. V druhej polovici filmu je scéna s dažďom pri kostole, kedy Elizabethine emócie vyústia v otázky, ktoré jej počas príbehu poplietli hlavu. Pán Darcy ide za ňou a u neho je to žiadosť o ruku, kedy si uvedomí, že miluje Elizabeth a už to nedokáže v sebe potlačiť. Avšak po jej rýchlom odmietnutí divák stráca nádej, že sa ešte niekedy uvidia alebo sa vezmú.

Pri sústredení sa priamo na to, ako by sme si mohli interpretovať postavenie ženy v spoločnosti, si ako príklad uvedieme scénu s Elizabeth a pánom Collinsom, keď ju žiada o ruku. Najskôr sa pýtal matky, či môže požiadať o čas strávený s Elizabeth, nezávisle od toho, čo by chcela ona. Pri vyznávaní lásky ju ani raz nepustil k slovu, pretože veril, že ako chlap má prvé slovo, ktorého by sa mala žena držať.

Keď mu Elizabeth oznámila, že ho nechce a nebude ho trápiť, on si neustále nahováral, že ho určite chce, ale bude jej musieť dať čas, aby sa mohla zachovať ako dáma a nechať ho čakať.

Obr. č. 4: Predhovor pána Collinsa pri žiadosti o Elizabethinu ruku.

Obr. č. 5: Pokľaknutie pána Collinsa pri žiadosti o Elizabethinu ruku.

Obr. č. 3: Elizabeth odmieta žiadosť a odchádza.

Toto by v 21. storočí podstúpilo kritiku voči pánovi Collinsovi, ktorý aj napriek tejto scéne bol už predtým ignorovaný spoločnosťou. Prekračoval hranice, či už v stretnutí sa s pánom Darcym alebo na večery doma u rodiny Bennetovcov. Otcovi Elizabeth našťastie nezáleží viac na majetku než na jeho dcérach, a preto jej nedovolil vydať sa za pána Collinsa. Elizabeth mala k otcovi najbližšie a on ju podporoval v jej rozhodnutiach o láske a manželstve.

„iW: Existujú paralely s týmto príbehom v súčasnosti?”

JW: Myslím, že ľudia sa stále snažia pochopiť jeden druhého a prekonať predsudky. A ľudia sa stále, čo je najdôležitejšie, majú radi. A to je dnes tak, ako to bolo včera, a bude to ešte ďalších 200 rokov. Je to aj o dospievaní mladej ženy. A mladá ľudia stále musia dospievať a učiť sa o sebe.“⁵¹

J. Wright nám v tomto rozhovore oboznamuje o tom, že lásku a cit, ktoré on sám v adaptácii demonštroval, je možné badať aj v súčasnom svete. To isté platí aj u individuality poznávania samého seba, ktorá je v adaptačnom spracovaní viditeľná na základe Elizabethinho rozhodnutia ustúpiť predsudkom voči Darcymu a uvedomiť si, že zmenou a poznaním vo svete získa partnera, ktorého miluje.

⁵¹ ABEEL, Erica. *Tackling A Classic: Joe Wright on “Pride and Prejudice”*. In: *Indiewire.com* [online]. 2005, 10.11.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/2005/11/tackling-a-classic-joe-wright-on-pride-and-prejudice-77678/>

7. Prečo je adaptácia adaptáciou?

Linda Hutcheonová spomína aj trojtaktovú štruktúru románu, na základe ktorej sa príbeh odohráva a dynamizuje. Vidíme tam začiatok, kde je nám predstavený konflikt a spor postáv, stred, v ktorom máme dôsledky daného sporu a záver, kedy dôjde na vyriešenie problematiky príbehu. Pri vytvorení štruktúry príbehu sa sústreďujeme na intersémiotické transpozície, čiže posun po umeleckej stránke zo znakového systému do zvukového a vizuálneho. Režisér za pomoci tejto štruktúry preukazuje výsledky motivácie a odhodlania, ktoré vznikli adaptačným procesom. Sústava trojtaktu je zložená z konfliktu, stredy a záveru, čím dokážeme identifikovať film, ako adaptáciu románu. Zároveň prihliadneme na možnosti, aké sa využívali v procese adaptácie pre naplnenie cieľov oživiť literárnu predlohu. Konflikt je nám sprostredkovaný hneď na začiatku. Kamerou je nám predstavená Elizabeth a rodina Bennetových. Recipient je pohybom kamery nabádaný zistiť, že každá z ukázaných postáv sa venuje niečomu, čo ju bude počas príbehu vystihovať. Elizabeth číta a drží v ruke knihu, jej sestra Mary hrá na klavíri, Jane nesie v ruke vyšívanie a zároveň hľadá na ďalšie dve behajúce sestry, čím môžeme usúdiť, že bude najstaršia.

Obr. č. 6: Elizabethina záľuba v čítaní kníh.

Obr. č. 8: Mary a jej hra na klavíri.

Obr. č. 9: Jane a vyšívanie

Obr. č. 7: Naháňajúce sa sestry.

Následne sa ukáže scéna s jej rodičmi, ktorí sa rozprávajú v druhej miestnosti. Matka informuje otca o možnostiach vydaja za pána Bingleyho a otec je nakoniec nasledovaný behom dievčat, ktoré sa ho snažia presvedčiť, aby im dal zvoľenie sa dvoriť mužom.

Konflikt, ktorý sa bude v deji odohrávať je prvý ples, na ktorom sa zúčastní rodina Bennetovcov. Výchádza s hodnôt, akými sú Darcyho nevôľa tancovať, nevhodné poznámky slečny Bingleyovej a rozmanitý rozhovor s pani Bennetovou. Vidíme, že Darcy nemá rád ich rodinu, čo tvorí paralelu k charakteru samotnej Elizabeth. Dôsledky sporu, ktoré sú súčasťou stredu sa začínajú príchodom pána Bingleyho a pána Darcyho. Toto vyústi v konzekvencie, ktoré sa budú vyvíjať zvyškom filmu. Uvidíme vzťah medzi Elizabeth a Darcym, Jane a Bingleym. Avšak okrem vytvárania vzťahových pomerov badáme, ako diváci predsudky zo strany Elizabeth voči Darcymu, kvôli rozdeleniu Jane a pána Bingleyho. Jane taktiež nerozumela pohnútkam pána Bingleyho, čo ju navádzalo k presvedčeniu, že ju nechce. Táto problematika je dôsledok vzťahových konfliktov. Darcy sa snaží vysvetliť, že rozdelenie Bingleyho a Jane je dôsledkom správania sa pána a pani Bennetovcov. V závere trojtaktovej štruktúry je pre nás podstatné, ako sa ženské hrdinky dostanú do šťastného konca, resp. vydaja. Elizabeth stretáva pána Darcyho, spoznáva ho lepšie a už k nemu nemá potrebu cítiť nenávisť alebo povýšenie. Všetko vysvetlenie pochádza z listu, kedy sa aj divákovi spresní zámer pána Darcyho. Tu je explicitne ukázané, že dej príbehu je nám sprostredkovaný očami Elizabeth, kedy číta list a zároveň je centralizovaná v priestore miestnosti. Záverom celého filmu, tak ako aj knihy je šťastné zakončenie deja, kedy Elizabeth odsúhlasí ponuku pána Darcyho k vydaju a budú spolu šťastne až do smrti. Jane tiež nájde svojho muža, ako jej niektoré sestry. Aktualizácia románu prináša pohľad na naplnenie cieľov zastaranej doby s konceptom vytvoriť empatiu diváka v závere filmu.

8. Ako vplýva adaptácia na diváka?

V rámci adaptácie si Linda Hutcheonová kladie otázku, ako vplýva adaptácia na diváka. Cieľom je nájsť rôzne výhody a nevýhody, ktoré nám daná adaptácia predkladá v porovnaní s originálom. Akým spôsobom hudba, obraz a písmo dokážu zmeniť uhol pohľadu recipienta. Podstatné hľadisko pre nás, je divákovo oboznámenie sa s tým, že film *Pýcha a predsudok* je adaptáciou literárnej predlohy. Rozdielnosť dvoch diel, ktorá nastáva pri adaptačnom procese, dopomôže divákovi badať určité podobnosti a odlišnosti, podľa ktorých sa bude jeho myslenie odvíjať vo vzťahu k adaptovanému textu. „*Pre čitateľa, diváka alebo poslucháča je adaptácia ako adaptácia, nevyhnutne istým druhom intertextuality, ak je prijímateľ oboznámený s adaptovaným textom.*“⁵² Konkrétne táto analýza stojí na znalosti diváka a v tom prípade sa formuje jeho vedomosť o intertextualite diela ako prepisu informácií. Text ako filmová adaptácia nachádza svoje predpoklady v texte literárnej predlohy. Mali by splňať štruktúru očakávania po obsahovej stránke. Na základe recepcie diváka je adaptácia chápaná a hodnotená.⁵³

Linda Hutcheonová vysvetľuje vzťah diváka s adaptáciou v troch módoch, ktorými sú: rozprávací, performatívny a ukazovací mód. Týmto je možné skúmať participáciu diváka na danej problematike. Všetky tri módy sú obsiahnuté vo vizuálnej a zvukovej stránke adaptácie, ktoré sú sprostredkované divákovi. Módy sú aplikované hlavne na počítačové hry. My si ich však demonštrujeme na postavách a ich správaní, spolu so zložkou práce s kamerou. Kamera sprostredkuje divákovi to, čo vidí a na čo sa má zamerať. Aplikujeme to na divákovu pozornosť a porozumenie. Aby sme docielili analýzu podľa otázky Lindy Hutcheonovej, je potrebné si demonštrovať odlišnosti adaptácie s predlohou. Budeme teda počítať s tým, že divák si je vedomí intertextuality daného diela. Postavy angažujú recipienta v procese imaginácie a prostredníctvom toho sa dostáva do *fyzického ponorenia*, ktoré je prvkom percepcie a interpretácie. Psychologický vývoj postáv

⁵² HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010, s. 21.

⁵³ Tamže, s. 132.

tvorí súčasť empatického chápania diváka a zároveň to tvorí naratívny a dramatický posun v adaptácii. Dôležitou scénou je ples, ktorý sa prelína hudbou a dialógom medzi sestrami. Ticho, ktoré nasleduje, vytvára dôraz na 3 prichádzajúce postavy, rámovaním sa stavia do prostriedku chlap, pán Darcy a následne vedľa neho je slečna Bingleyová a priateľ Bingley. Hudba pokračuje a pomedzi to sme si ako diváci všimli detailným záberom sympatiu medzi pánom Darcym a Elizabeth aj keď sa ešte nepoznali. Postavením sa slečna Bingleyová odlišuje od ostatných dám v spoločnosti, a to priamym pohľadom na jej brata pri zoznamovaní sa so slečnami z rodu Bennetových. „*Velmi rád Vás spoznávam.*“ Pri tejto vete je markantne vidieť, že postavenie slečny Bingleyovej je nadradené nad ostatnými, tak ako sme to už zistili pri príchode daných osôb. Aj napriek dejovému aktu, kedy sa Jane snaží spoznať s pánom Binleym, tak v centre obrazu je pán Darcy, ktorého kamenný pohľad bez jediného úsmevu sa divákovi zdá negatívny voči ostatným postavám, hlavne dcéram Bennetovým. Nevidíme záujem z jeho strany.

Kniha sa začína vetou o mužoch. Tým nás autorka vtiahne do príbehu a napovie recipientovi, v čom bude spočívať konflikt a o tom, v akom storočí sa bude príbeh odohrávať. Film sa zase sústreďí na predstavenie postáv, s ktorými budeme počas filmu prežívať dané situácie. Divák si potrebuje získať aspoň s jednou postavou intímny vzťah a stotožniť sa. V tomto porovnaní vidíme odlišnosť, ktorá nastáva vo vzťahu k divákovi alebo čitateľovi. Pri literárnej predlohe čitateľ strávi omnoho viac času s postavami, vnára sa do ich myšlienok a identifikuje sa s ich charakterom. Preto je v knihe mnoho opisov prostredia, ktoré slúžia ako vnútorný pocit postavy, pomáhajúci divákovi sa stotožniť s prostredím danej postavy. Filmová adaptácia plynie časovo rýchlejšie, čo sa týka vzťahu diváka a filmu. Je podstatné si čo najskôr ukázať temperament a povahové rysy postáv pre hlbšie stotožnenie sa s nimi počas krátkeho času.

Pri tomto procese sa divákovi snažíme podnietiť imaginatívne uvažovanie. Používame pri tom záberovú centralizáciu postavy. Literárna predloha „*Pýcha a predsudok skúma všetky tri stránky sebapoznania. Najskôr sa budem zaoberať tou druhou - premenlivosti ja. Elizabeth sa krátko po okamžiku, keď u nej došlo k sebapoznaniu, obšírne zaoberá listom pána Darcyho. (...) Jej ja sa už posunulo: aj keď tomu zatiaľ nerozumie, rozvíja sa v nej náklonnosť, prvé nitky lásky.*“⁵⁴ Vo filme *Pýcha a predsudok*, Elizabeth je sama v izbe a vidíme ako kamera sníma jej zamyslenosť. Pozerá sa von z okna a cíti samotu. Jedným záberom ju kamera sníma ako hľadá otočená chrbtom ku východu, až sa začne stmievať. Tam vidíme, ako dlho premýšľa nad tým, čo si má vlastne myslieť o situácii, ktorá nastala. Za ňou vkráča Darcy, ale ona si ho ani nevšimne aj keď na ňu hovorí.

Obr. č. 100: Zamyslená Elizabeth a nepovšimnutý pán Darcy v pozadí.

⁵⁴ MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888, s. 115.

Obr. č. 111: Odchod Darcyho na koni.

Na jednej strane to vypadá, ako keby to všetko bola jej predstavivosť, a tak moc si priała vysvetlenie, až na to s jej uvažovaním prišla. Neskôr sa list už nikde vo filme nespomína, a preto je na divákovi, akým spôsobom si to vyloží. Potom sa dostávame ku pohľadu na odchod Darcyho na koni a Elizabeth si číta list.

Keď skončí táto scéna, Elizabeth príde domov a odrazu sa jej život odohráva ako keby sa nič nestalo. Týmto spôsobom adaptácia zapojí diváka do príbehu emocionálne, na základe premýšľania o problematike a riešení vzťahového konfliktu. Dodáva mu to odpovede a vysvetlenie Darcyho tajomnosti voči Elizabeth. Recipient je s postavou v miestnosti sám a Elizabeth venuje plnú pozornosť premýšľaniu. Zvedavosť zo strany recipienta sa prenáša na túžbu analyzovať pocity danej postavy.

Obr. č. 122: Darcyho vysvetlenie problematiky v liste.

Prvá stránka sebapoznania je „že sami seba poznávame prostredníctvom iných.“⁵⁵ V scéne, kedy sa Elizabeth bojí o odchod Lýdie, ohrozí ju a Jane vo vyhlídkach na manželstvo. Túto skutočnosť vyjadruje svojmu otcovi, ktorý však „obhajuje vnútornú hodnotu oproti hodnote vonkajšej: vnútornú hodnotu človeka oproti jeho povesti.“⁵⁶ Charakter sa nemení na základe izolácie, ale na sociálnych vzťahoch. Treťou a poslednou je „(..) v každom prípade fikcia. Skeptické postrehy Davida Huma o fiktívnej povahe subjektivity boli v osemnástom storočí obecné známe. Hume tvrdil, že medzi príčinami a následkami, ktoré obvykle dávame dohromady, neexistuje nutná spojitosť. Taká spojitosť je pohodlná fikcia.“⁵⁷ Čiže pre diváka sú všetky spojitosti neovplyvniteľnou radou zmyslových dojmov, ktoré sú určené jeho interakcií.

V ďalšej scéne Elizabeth o liste nepovie ani Jane, ktorá sa jej sťažuje na Bingleyho, lebo ju opustil. Ona už vie, že to Darcy nechcel dopustiť, ale stále ju v tom necháva. Je zaujímavé, akým spôsobom si J. Wright volí možnosť nechať diváka čakať, až sa veci samé vyvinú bez núdze o rozhovor, ktorý by to vyriešil hneď na začiatku. Ide o performatívny mód, ktorý je divákovi prezentovaný. Týmto sa divák sám dostane do pozície hodnotiť prácu režiséra, ako aj samotné postavy v ich činoch. Po chvíli nastupuje scéna, ako sa Elizabeth rozpráva s jej otcom. Tu vidíme spoliehanie sa na múdrosť jej otca, ako chlapa rodiny. On je však voči odchodu jej sestry ľahostajný, čo Elizabeth nechápe. Mary Bennetová, jej sestra sa vyjadrila, že čo sú muži v porovnaní s horami a skalami? Divák sa zaoberá morálnou otázkou vo vzťahu žien voči postaveniu mužov, vzhľadom na obdiv prírody a sveta, ktorý ona už možno vidí tak ako Elizabeth, keď stojí na skalách. Kamera sprostredkuje pohľad na Elizabeth rozjímajúcu nad celým svetom. Už našla samú seba.

„iW: Ale ten dlhý záber na Lizzie stojacu na útese, vlasy a sukne vejú, nie je to skôr "Wuthering Heights" než Jane Austen?"

⁵⁵ MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888, s. 116.

⁵⁶ Tamže, s. 116.

⁵⁷ Tamže, s. 115.

*JW: Austenová umiestňovala svoje scény do salónov a predných izieb ľudí. A ja som to chcel preniesť zo salónov. Nie je zaujímavé odohrávať všetko vo vnútri.*⁵⁸

Obr. č. 143: Scéna Elizabeth v exteriéri.

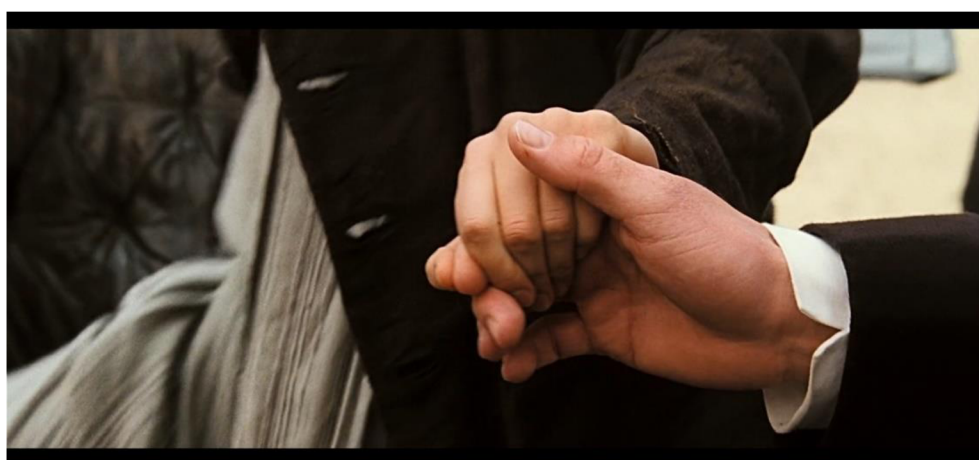

Obr. č. 134: Detailný záber na Elizabeth.

Ukazuje to metaforu jej nadhľadu, otvorenie možností tým, že už nemá predsudky voči Darcymu. Pri intertextuálnom poznaní sa divák stretáva s možnosťou filmovú adaptáciu porovnávať, čo sa týka záberov vytvorených v otvorenom prostredí, pričom v predlohe sa dej väčšinou odohráva v uzavretých priestoroch.

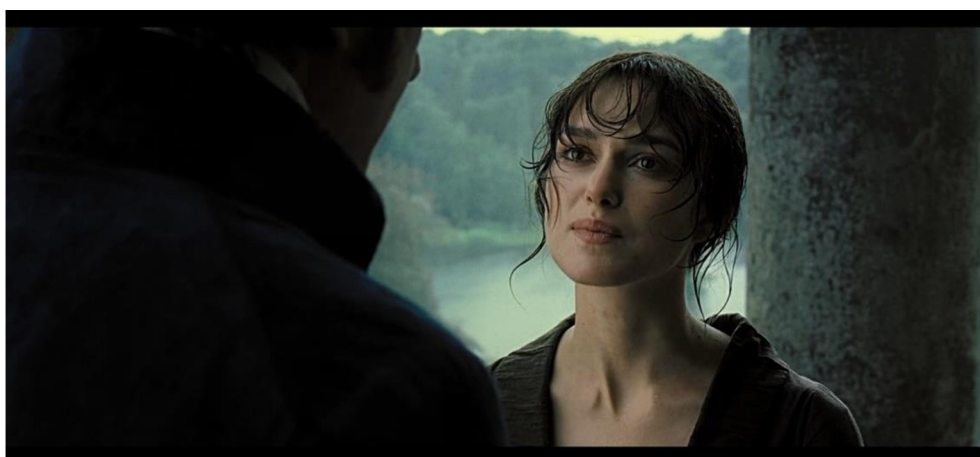
⁵⁸ ABEEL, Erica. *Tackling A Classic: Joe Wright on "Pride and Prejudice"*. In: *Indiewire.com* [online]. 2005, 10.11.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/2005/11/tackling-a-classic-joe-wright-on-pride-and-prejudice-77678/>

Okrem možnosti diváka poznávať zhodné a rozdielne časti pri adaptácii, je podstatné si vytvoriť líniu znakov, ktoré sprostredkujú divákovi očakávaná. Táto skutočnosť súvisí s vizuálnym spracovaním scén, ktoré mu napovedajú o milostnom vzťahu dvoch postáv. Podľa cieľovej skupiny filmovej adaptácie, sú vytvorené asociácie diváka k romantickej dobe 19. storočia. Napríklad pri tanci pána Darcyho a Elizabeth, kedy vidí len jeho a to divákovi dá možnosť cítiť a nahliadať na situáciu očami hlavnej hrdinky, z čoho vytuší, že sa medzi nimi bude ešte niečo diať a majú medzi sebou vzájomnú sympatiu. Pokračuje to vo filme vstupom do koča, kedy sa dve postavy navzájom dotknú.

Obr. č. 155: Prvý dotyk medzi Elizabeth a pánom Darcym

Toto slúžilo ako náhrada za kapitolu vo filme, kedy Jane ostala chorá v Netherfelde a Elizabeth ju chodila navštevovať. Kniha poskytovala detailnejšie spracovanie práve na to, čo si Elizabeth o Darcym myslela a akým spôsobom sa rozprávali. Vizuálnym spracovaním sú divákovi ukázané fyzické dotyky, zatiaľ čo v knihe sú nám pocity postáv voči ostatným sprostredkované jazykom, čiže dialogickou rozpravou. Jedna z romantických scén vo filme, kedy sa stretnú dve hlavné postavy filmu je tiež odlišná od knihy. V knihe táto scéna bola vytvorená sofistikovanejšie, Darcy požiadala Elizabeth o ruku v dome Charlotte. Žiadosť o ruku vo filmovej adaptácii nastáva práve pri daždi, ktorý nám má slúžiť na rozoznanie pasáže, kedy ako dažď tak aj pocity lásky voči sebe sú o čosi silnejšie.

Obr. č. 166: Záber na zmätenú Elizabeth.

Obr. č. 177: Protizáber na pána Darcyho pri žiadosti o Elizabethinu ruku.

Interpretácia motívov, ako dážď a zmena tónu v hlase postavy, je identifikátorom možností, ktoré vstupujú ako náhrada slov s plnohodnotným významom. V tej scéne Elizabeth chce vysvetlenie o tom, aký mal Darcy vplyv na vzťah Jane a Bingleyho a zároveň zistí, že pán Darcy ju miluje a chce s ňou byť, čo ona ale odmietne. Rozdiel v závere filmu oproti knihe je zvolený filmármi rýchlejšou cestou ako stretnutie v zarosenej krajine, kde kráčajú oproti sebe, aby si konečne mohli vyznať vzájomnú lásku, ktorá bola počas priebehu filmu skrátaná. V knihe je záver zvolený prechádzkou, kedy si tiež vyznajú lásku, avšak pri všetkých podpichovačných dialógoch v knihe a pre čitateľove lepšie pochopenie, nie je potrebné, aby bol koniec tak romantický. Okrem toho, že autorka v 19. storočí ukázala vyznanie lásky, neboli praktiky romantiky ešte tak rozvetvené. Tým, ako bol film adaptovaný pre určitú skupinu ľudí, tak sa sústreďa na pojmá lásky cestou, ktorá je v tejto dobe tak chcená.

9. Kedy a kde podľa Lindy Hutcheonovej

Adaptovanie skúmané Lindou Hutcheonovou je pre nás tiež prínosné z hľadiska otázok *Kedy?* a *Kde?*. Proces vytvorenia adaptácie, okrem čerpania informácií z predlohy sa zaoberá aj vlastnou prítomnosťou v čase a priestore, čiže jedinečnosť procesu sa odvíja od formy samotnej prezentácie. Tým, ako je adaptácia novým výtvorom a nie presnou replikou predlohy, je nevyhnutná zmena, ktorá je podmienená aktualizovaním informácií z hľadiska prostredia a dobovosti. V nasledujúcom rozhovore s režisérom si ukážeme, akým spôsobom adaptoval román, čo sa týka časového spracovania. Tiež nám predstaví obdobie adaptované do predlohy odkazujúce na 19. storočie.

„iW: Je zrejmé, že adaptácia si vyžaduje orezanie. Ako ste adaptovali Austenovej román?

JW: Snažili sme sa zostať verní dejovým líniam príbehu, ale aj atmosfére a tónu knihy. Preto je tam toľko detailných záberov. Jane Austenová pozoruje ľudí veľmi pozorne a zblízka: takže to bol filmový ekvivalent jej prózy. Mám naozaj veľmi rád detailné zábery. Myslím si, že skúmanie ľudskej tváre v takomto rozsahu je jedným z trvalých pôžitkov filmu. Aj neustály pohyb kamery mi pripadal ako ekvivalent pocitu energie a vzrušenia z jej talentu, ktorý sa mi vynára pri čítaní knihy.

MERIN: Jej obdobie ste vykreslili fascinujúcim spôsobom - v kontraste s formálnym, obmedzujúcim spoločenským správaním a zemitým spôsobom, akým sa jej postavy vyrovnávajú s drsnosťou a neprijemnosťami každodenného života. Čo vás viedlo k tejto interpretácii?

WRIGHT: Snažil som sa byť historicky presný. Nechcel som urobiť sanitárne zobrazenie tohto obdobia. Ľudia, ak boli bohatí, sa kúpali raz týždenne. Ak boli chudobní, nekúpali sa vôbec. Žili v tesnej blízkosti svojho vidieckeho prostredia. Bennetovci mali skvelý dom, ale nedokázali ho udržiavať. Mohli si dovoliť dvoch sluhov, nie desať - takže v dome bol neporiadok. Keby sme zobrazovali prízemné prostredie, Elizabethina snaha o romantickú lásku by sa zdala hrdinskejšia - jej nohy sú v blate, zatiaľ čo ona siaha po hviezdach.

História ma fascinuje. Nedostalo sa mi veľa vzdelania. Pri každom projekte namiesto toho, aby som si myslel, že mám čo učiť, ma zaujíma, čo sa môžem naučiť. Toto bolo o Jane Austenovej a anglickej literatúre , čo je ešte fascinujúcejšie, o veľkom zábere politických a sociálnych dejín - dozvedieť sa, že Francúzska revolúcia spôsobila, že anglická aristokracia sa asimilovala s nižšími vrstvami - namiesto toho, aby sa izolovala -, pretože si myslela, že ju to ochráni. Preto Darcy a Bingley chodia na ples do Zhromaždenia - to je historicky presné. Drobnosti každodenného života sú ešte fascinujúcejšie- uväzovali ružové stužky s červenou repou a deň pred plesom užívali diuretiká, aby nemuseli chodiť na záchod, pretože neexistovala hygiena. Tieto detaily mi približujú toto obdobie viac, ako by to dokázali veľké historické alebo politické vyhlásenia.“⁵⁹

J. Wright sa v rozhovore vyjadruje o tom, ako chcel v adaptácii zostať verný dejovým líniam. Použil detailné zábery k interpretácii drsnosti a neprijemnosti každodenného života, ktorý hlavné postavy čelili. Avšak nechcel danú dobu zobrazovať podľa hygienických návykov, na ktoré boli ľudia navyknutí. Zameral sa na anglickú aristokraciu a jej nadväzovanie vzťahov s nižšími vrstvami. Toto bol dôvod návštevy pána Bingleyho a pána Darcyho na prvom plese a tým znázornil dobovosť, ktorá sa niesla v duchu 19. Storočia.

Prostredie si vyžadovalo typizáciu charakterov na základe miesta, kde žili. Posun príbehu (fabule) nám tvorí dejové usporiadanie a pretransformovanie príbehu z podoby literárnej do podoby adaptačnej, čím sa zúži obsah a pretvorí scény. To znamená, že autor adaptácie sa snaží prispôbiť film súčasnosti, so zachovaním atmosféry v príbehu. Podľa prvkov mizanscény, akými sú objekty a prostredie čo vidíme pred kamerou sme schopní určiť, o aké obdobie sa jedná. Časová komprimácia alebo rozšírenosť častí filmu, nám pretvorí posun vo fokalizácii, uhle pohľadu a vytvorí rozdiely adaptovaného príbehu

Autor zachováva automatiku podobnosti, čo sa týka charakteristiky prostredia, v ktorom sa príbeh odohráva. Prostredie hrá veľkú rolu, ako náhrada opisu miest v knihe. Vizuálna stránka nám poskytuje metódu, o ktorej Linda

⁵⁹ MERIN, Jennifer. *Joe Wright Makes Jane Austen – Interview by Jennifer Merin*. In: *Awfj.org* [online]. 2005, 28.10.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://awfj.org/blog/2005/10/28/joe-wright-makes-jane-austen-interview-by-jennifer-merin/>

Hutcheonová píše a tou je už spomenuté fyzické ponorenie. Scény vo veľkých miestnostiach plných ľudí s hlasitou hudbou, majú diváka ponoriť do diania a vytvárajú pocit reality. Rovnako vidíme aj kostýmy, ktoré sú prispôbené dobe tak, ako aj veci a zvieratá, ktoré používajú na prepravu alebo písanie listov. Vo filmovom priestore je dom Bennetovcov postavený v meste Longbourn. Slúži ako interpretátor pocitu bezpečia a zarámovania v konvenciách danej doby.

„iW: Vo filme je aj magická, rozprávková atmosféra, najmä vďaka tým nádherným anglickým prostrediam a sídlam.

JW: Moji rodičia založili bábkové divadlo. To, s čím som sa hral, bola myšlienka spojiť estetiku sociálneho realizmu s rozprávkovými obrazmi. Páči sa mi, ako má dom Bennetovcov okolo seba priekopu. Takže máte päť panien žijúcich na ostrove a podobne.

iW: Čo vás viedlo k tomu, aby ste film otvorili tým dlhým záberom zo steadicamu, ktorý sleduje Lizzie do domu Bennetovcov?

JW: Chcel som, aby diváci mali pocit, že žijú v tejto dobe a aby boli hlboko zapojení. Chcel som vytvoriť 360-stupňový svet, v ktorom by ste sa mohli pozrieť za každý roh a stále by to bolo dobovo presné.

iW: Jednou z vecí, ktoré som najviac obdivoval bolo, že film nevyzeral ako Masterpiece Theatre. Povedali ste, že ste sa chceli vyhnúť "obrazovej tradícii".

JW: Na začiatok mám rád neporiadok. Myslím si, že neporiadok je krásny. Myslím si, že poriadok je škaredý a to je jednoducho moja estetika. Vďaka svojmu výskumu som tiež zistil, že život v tých časoch bol dosť špinavý. Nebolo všetko čisté a nedotknuté. Bennetovci naozaj nemali financie na to, aby udržiavali takýto dom v poriadku, ako sa patrí. Kúpať sa mohli len raz týždenne. Ich oblečenie by sa pralo len zriedkavo.“⁶⁰

Je to veľký dom rodiny, ktorá si nemohla dovoliť mať desať slúžok na upratovanie. Vidíme tam neporiadok, pobejúce domáce zvieratá a zdieľanie izieb

⁶⁰ ABEEL, Erica. *Tackling A Classic: Joe Wright on "Pride and Prejudice"*. In: *Indiewire.com* [online]. 2005, 10.11.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/2005/11/tackling-a-classic-joe-wright-on-pride-and-prejudice-77678/>

viac ako jedným človekom. Vo filme je nám kamerou ukázaný most, ktorý slúži na prechádzanie z domu na druhú stranu, čím nám predkladá možnosť odísť z prostredia, kde prevládajú a zároveň sa porušujú typizácie charakterov na základe dialogickej rozpravy. „(...) *utváranie krajiny malo v tej dobe veľký ideologický význam. Pemberley vypovedá o náležitej starostlivosti o panstvo, ktoré sa čitateľovi prezentuje ako okázalé neokázalé.(...) starosť o pozemky a plnení sociálnych povinností boli z hľadiska toryovskej ideologie dve neoddeliteľné aktivity.*“⁶¹ Toryovská ideológia v 17. storočí, zastávala názory, záujmy a majetok aristokracie. Členovia tejto politickej strany boli predchodcami konzervativizmu.

Filmová adaptácia literárnej predlohy bola sprevádzaná hudbou, ktorá v začiatkovej scéne spolu so zvukmi dedinského prostredia tvorila koláž atmosféry rodiny, ktorá bola súčasťou príbehu spolu s dialógmi medzi postavami, čím sa zo začiatku dozvedáme o povahách žien v príbehu. Keď skončí hudba, okrem dialógu nás kamera sprevádza špecifickým rámovaním, ktoré dáva dôraz na otca v rodine, ako v chlapa v tej dobe a jeho dôležitosť názoru. Keď sa v scéne zobrazia jeho dcéry s manželkou, Elizabeth sedí najbližšie a jej setra Jane hneď za ňou, čím sa divákovi predstaví, do akej miery a ktorá postava je dôležitá pre príbeh.

⁶¹ MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888, s. 118.

Záver

V bakalárskej práci sme sa zameriavali na analýzu filmovej adaptácie románu *Pýcha a predsudok* s dôrazom na reprezentáciu ženských postáv. Téma práca bola rozdelená na dve časti. Prvá časť pozostávala z teórie a druhá z analytickej časti. Teoretickú časť metodológie sme štrukturovali podľa otázok Lindy Hutcheonovej a následne aplikovali na komparáciu rovnomennej predlohy a filmovej adaptácie. Uviedli sme si kontext literárnej predlohy a života autorky. Taktiež sme sa zamerali na súčasnosť a premenu dobovosti. Predstavili sme si ženské postavy v kontexte predlohy a adaptácie *Pýchy a predsudku*.

Vďaka metodologickej časti v prvej kapitole sme si stanovili prvky, cez ktoré nám autor adaptácie poskytoval aktualizáciu postáv v morálnych pravidlách a spoločenských konvenciách. Réžia filmu, adaptačný proces a kontextuálne zaradenie diel nám priamoúmerne vplyvajú na vývoj charakteristiky postáv. Toto tvrdenie je spojené s generačným rozdielom a odlišnou perspektívou u jedincov, akými boli ženské hrdinky románu. V druhej kapitole pozostáva z vyhodnotenia literatúry. V tretej kapitole sme si predstavili ženské postavy z literárnej predlohy a adaptácie. Opísali sme ich čo najvýstižnejšie, aby sme mohli badať vývoj a ohlasy voči ich názorom a rozhodnutiam. Definíciu termínu adaptácie sme si stanovili vo štvrtej kapitole. Ukázali sme si, podľa čoho je adaptácia braná ako samostatné dielo inšpirované predlohou. Piata kapitola nám prezentuje autora adaptácie, ktorým aj napriek kolektívnosti bol samotný režisér. My sme sa sústredili na jeho tvorbu v rámci filmového štýlu. V šiestej kapitole nám dopomohli k upresneniu štýlu citácie rozhovoru s autorom. Podmienky, v ktorých tvoril sa odrážajú na vytvorení spoločenských situácií a prostredia, ktoré dané postavy determinovalo v ich správaní.

Siedma kapitola nám ukáže motiváciu režiséra v praxi. Dozvieme sa, prečo je adaptácia braná ako adaptácia a jej samotný proces vývoja. Podľa módov Lindy Hutcheonovej sme si v osmej kapitole predstavili vzťah medzi adaptáciou a divákom. Jednali sme o jeho intertextuálnom vedomí a možnosti jeho samotného porovnávať prvky správania ženských postáv v rámci adaptácie a predlohy. Posledná ale rovnako dôležitá kapitola nám dopomohla sa vrátiť ku forme

prekódovania literárneho spracovania do filmovej reči. Zámerom ukážky fotografií z filmu, k spomenutým scénam bolo sprostredkovať čitateľovi bakalárskej práce lepšiu orientáciu v obsahu. Vložené rozhovory režiséra sú jedným s mála zdrojov, ktoré nám dopomohli čerpať informácie ohľadom motivácie a názorov v procese adaptácie.

V bakalárskej práci sme dokázali rozoznať rozdielne spracovanie adaptácie a jej predlohy s dôrazom na reprezentáciu ženských postáv. Výsledkom bádania je zistenie, že odlišnosť reprezentácie postáv spočíva v kontexte románu a filmovej predlohy. Predložili sme si niekoľko ukážok, ktoré nám dané zistenie demonštrovali v praxi, či už zo strany režisérovej motivácie, intertextuality publika alebo kontextu dobovosti. Všetky tieto aspekty nám determinujú charakter ženských postáv.

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Pramene

1. AUSTEN, Jane. *Pýcha a predsudok*. 1813. Křišťanova 675/3, 130 00 Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2011. ISBN 978-80-7360-967-2.
2. WRIGHT, Joe. *Pýcha a predsudok*. Working Title Films StudioCanal: 2005.

Literatúra

3. BROSH, Liora. *Screening Novel Women*. London: Palgrave Macmillan, 2008, s. 2.
4. EVANS, B. Ifor. *Stručné dějiny anglické literatury*. Preložil Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. Praha: Svoboda, 1948.
5. GOWER, Roger. *Past into present: an anthology of British and American literature*. London: Longman, 1995. ISBN 0582009928.
6. GREGORY, John. *A Father's Legacy to his Daughters. Pride and Prejudice*. Ed. Robert Irvine. Ontario: Broadview Press Ltd., 2002, Print.
7. HAWTHORN, Jeremy, ed. *The nineteenth-century British novel*. London: Edward Arnold, 1986c, vii. ISBN 0713164700.
8. HUTCHEON, Linda a Siobhan O'FLYNN. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-020-3095-010.
9. MILES, Robert. *Jane Austenová*. Preložil Jana OGROCKÁ. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2009. ISBN 9788073251888.
10. MORRIS, Pam. *Literatura a feminismus*. Preložila Renata KAMENICKÁ, preložil Marian SIEDLOCZEK. Brno: Host, 2000. ISBN 8086055906.
11. SANDERS, Andrew. *The short Oxford history of English literature*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 0198186975.

Internetové zdroje

12. ABEEL, Erica. *Tackling A Classic: Joe Wright on "Pride and Prejudice"*. In: *Indiewire.com* [online]. 2005, 10.11.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.indiewire.com/2005/11/tackling-a-classic-joe-wright-on-pride-and-prejudice-77678/>
13. BADINJKI, Prof. Taher. *Stereotypical Gender Roles and New Construct of Marriage in Pride and Prejudice* [online]. Al-Zaytoonah University, 2019,

- s. 43-47 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.arcjournals.org/pdfs/ijsell/v7-i1/5.pdf>
14. HOWARD, Annie. *Joe Wright on Being A Self-Described "Method Director" | Director Roundtable. THE HOLLYWOOD REPORTER* [online]. 2017, 09.12.2017 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/news/general-news/joe-wright-being-a-described-method-director-director-roundtable-1065954/>
15. *Joe Wright - Životopis / Info - FDb.cz. FDb.cz* [online]. 2011 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/122524-joe-wright.html>
16. MERIN, Jennifer. *Joe Wright Makes Jane Austen – Interview by Jennifer Merin*. In: *Awfj.org* [online]. 2005, 28.10.2005 [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://awfj.org/blog/2005/10/28/joe-wright-makes-jane-austen-interview-by-jennifer-merin/>

Zoznam obrázkov

OBR. Č. 1: PRVÝ ROZHOVOR MEDZI PÁNOM DARCYM A ELIZABETH.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 2: PROTIZÁBER PRVÉHO ROZHOVORU ELIZABETH A PÁNA DARCYHO.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 3: PREDHOVOR PÁNA COLLINSA PRI ŽIADOSTI O ELIZABETHINU RUKU.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 4: POKĽAKNUTIE PÁNA COLLINSA PRI ŽIADOSTI O ELIZABETHINU RUKU.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 5: ELIZABETH ODMIETA ŽIADOSŤA ODCHÁDZA.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 6: ELIZABETHINA ZÁĽUBA V ČÍTANÍ KNÍH.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 7: MARY A JEJ HRA NA KLAVÍRI.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 8: JANE A VYŠÍVANIE.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 9: NAHÁŇAJÚCE SA SESTRY.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 10: ZAMYSLENÁ ELIZABETH A NEPOVŠIMNUTÝ PÁN DARCY V POZADÍ.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 11: ODCHOD DARCYHO NA KONI.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 12: DARCYHO VYSVETLENIE PROBLEMATIKY V LISTE.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 13: SCÉNA ELIZABETH V EXTERIÉRI.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 14: DETAILNÝ ZÁBER NA ELIZABETH.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 15: PRVÝ DOTYK MEDZI ELIZABETH A PÁNOM DARCYM.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 16: ZÁBER NA ZMÄTENÚ ELIZABETH.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBR. Č. 17: PROTIZÁBER NA PÁNA DARCYHO PRI ŽIADOSTI O ELIZABETHINU RUKU.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

NÁZOV:

Reprezentácia ženských postáv vo filmovej adaptácii románu *Pýcha a predsudok* (réžia Joe Wright, 2005)

AUTOR:

Slávka Švárna

KATEDRA:

Katedra divadelných a filmových štúdií

VEDÚCÍ PRÁCE:

Mgr. Michal Sýkora, Ph.D.

ABSTRAKT:

Hlavnou témou bakalárskej práce je analýza filmovej adaptácii románu *Pýcha a predsudok* s dôrazom na reprezentáciu ženských postáv. Konkrétne sme sa zamerali na komparáciu literárnej predlohy a filmovej adaptácie. Na tomto základe demonštrujeme charakterové črty ženských postáv, ich typizáciu v 19. storočí a aktualizáciu morálnych zásad v súčasnosti. Cieľom práce je zistiť rozdielnosti v charaktere ženských hrdiniek v kontexte doby. Analytickú časť v bakalárskej práci sme podriadili metodológii *Teórie adaptácie* od Lindy Hutcheonovej. Analýza sa drží štruktúry otázok, akými sú: Čo je adaptácia a ako sa adaptuje? Kto je adaptátor? Prečo je adaptácia adaptáciou? Ako je adaptácia vnímaná publikom? Otázka Kde? a Kedy? nám predstavuje historický a kultúrny kontext diela. Súvislosti otázok s reprezentáciou ženských postáv v adaptácii, sú nám sprostredkované za pomoci rôznych intepretácií problematiky.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

Adaptácia, reprezentácia, kontext, intepretácia, komparácia

TITLE:

Representation of female characters in movie adaptation of the novel *Pride and Prejudice* (directed by Joe Wright, 2005)

AUTHOR:

Slávka Švárna

DEPARTMENT:

The Department of Theatre, and Film Studies

SUPERVISOR:

Mgr. Michal Sýkora, Ph.D.

ABSTRACT:

The main topic of the bachelor thesis is the analysis of the movie adaptation of the novel *Pride and Prejudice* with an emphasis on the representation of female characters. We focused on the comparison of the literary model and its the film adaptation. On this basis, we demonstrate the character traits of the female characters, their typification in the 19th century and the actualization of moral principles in the present day. The aim of the thesis is to find out the differences in the character of female heroines in the context of the time. The analysis in the bachelor's thesis has been subjected to the methodology of Linda Hutcheon's *Theory of Adaptation*. The analysis follows the structure of questions such as: What is adaptation and how is it adapted? Who is the adaptor? Why is adaptation as an adaptation? How is adaptation perceived by the audience? Question Where? and When? presents us with the historical and cultural context of the work. The context of the questions with the representation of female characters in the adaptation are conveyed to us with the help of different interpretations of the matter.

KEYWORDS:

Adaptation, representation, context, interpretation, comparison